

Problematika transformace dětských domovů

Kateřina Tulpová, DiS

Bakalářská práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Kateřina Tulpová, DiS.**
Osobní číslo: **H140053**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Problematika transformace dětských domovů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny a rodinné péče, školských zařízení pro výkon ústavní péče a jejich transformace.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HELUS, Zdeněk. **Sociální psychologie pro pedagogy**. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

JANSKÝ, Pavel. **Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy**. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. ISBN 978-80-7435-534-9.

SYCHROVÁ, Adriana. **Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče**. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2015. ISBN 978-80-7395-955-5.

ŠKOVIERA, Albín. **Dilemata náhradní výchovy**. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

HENDL, Jan. **Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace**. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Michaela Lukešová
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

7. prosince 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

26. dubna 2017

Ve Zlíně dne 7. prosince 2016

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 7.4.2017

..... Filipina Lukina

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování učebních děl a prací

2) Vyšší škola může poskytnout své výzkumné, diplomové, bakalářské a rigorózní práce v hierarchii právních obhajob, včetně poměrně zjednodušené a vlněná obhajoby prostřednictvím elektronické kvalifikační práce, kterou zpracuje. Zároveň zveřejní svou vlastní práci v podobě díla.

(3) Otvorovací, výhledový, deklaratorní a rigorózní práce odstavěné ukončením k obhajobě musí být při nejméně pěti pracovních dnech před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném učebními příslušnými vysokými školami nebo samostatně určeném, v místě pracovních vysokých škol, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ve zveřejněné práci prohlédnout na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Před, se odstavěním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ovláda na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2005 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o ochraně náležitých zájmů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 2;

(3) Do práva autorského také nepatruje právo nebo šlechtě či vzdělávací zařízení, výjezd náhod ze zájmu přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, výjezd nebo k vlastní potřebě dle vymezení výševe nebo studiem; že opínání školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školství či vzdělávacího zařízení (školské dílo).

3) zákon č. 121/2005 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o ochraně náležitých zájmů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 61 Školské dílo;

(1) Škola nebo školství či vzdělávací zařízení mají za obzvláštních podmínek právo na uvození licenci sešlosti o užití školního díla (§ 35 odst.

2). Opatření autor školního díla sdělit evoleni bez nároku odměny, mohou se tyto opravy domáhat nárokemily chybějícího projevu jeho díla u soudu. Ústavem § 35 odst. 3 zůstává neobměněno.

(2) Právo uvození díla, může autor školního díla evi dílo užit či poskytnout jinému člověku, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školství či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školství či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jin autor školního díla z výpůjčky jin dohledáním v rozsáhlosti s užitím díla či poskytnutím licencí podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na uvození díla vynaložil, a to podle účelnosti až do jistoty slušné výše; přitom se přiměřeně k její výši dohledáním školní nebo školství či vzdělávacího zařízení; z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předložená práce se snaží zmapovat vývoj a současný stav transformační problematiky dětských domovů ze všech stran. Snaží se reagovat na potřeby konkrétního zařízení a zjistit oblasti změny z hlediska transformačních vizí, které by pomohly danému zařízení lépe a kvalitněji fungovat. Je vypracována na základě studia odborné literatury, studia a analýzy dokumentů z oblasti péče o ohrožené děti a rodiny. Poukazuje na problémy ústavní péče a potřebu ji změnit do takové míry, aby péče byla kvalitnější, přistupovala k dítěti individuálně a lépe jej připravila na budoucí život. Praktická část je realizována rozhovory s vychovateli v přímé práci pečující o děti v ústavní péči v dětském domově. Byly zjišťovány postoje pracovníků na jednotlivé dílčí oblasti, kterých se transformace systému péče o ohrožené děti týká.

Klíčová slova: Rodina, ústavní výchova, transformační strategie, transformace ústavní výchovy, systém péče o ohrožené děti, orgán sociálně-právní ochrany dětí, dětský domov.

ABSTRACT

My paper tries to give a detail mapping of the development and current situation of transformation problems in children's homes, It reacts to individual needs of a specific institution and takes into account changes based on transformation visions which might help the institution work better and in a higher quality. The paper uses expert studies and is based on analysis of documents about endangered children and families care. It points out problems of institutional care and the need to improve it, make it more individualized and ready to prepare children for future life. The practical part records dialogues with pedagogues who have a direct experience with children raised in institutional care. I have traced the opinions of people who are concerned with the transformation of the endangered children care system.

Key words: family, institutional care, transformation strategy, institutional care transformation, endangered children care system, social-legal children protection authorities, children's home.

Motto, poděkování:

„Člověk je jediný tvor mezi živočichy, který se umí červenat, a je také jediný, který k tomu má mnoho důvodů.“

Mark Twain

Ráda bych poděkovala Mgr. Michaele Lukešové za odborné vedení mé bakalářské práce. Za poskytnutí cenných rad a informací děkuji pracovníkům dětského domova ve Valašských Kloboukách.

Velké díky patří hlavně mé rodině a blízkým. Bez jejich podpory a pomoci by moje práce jen těžko vznikla.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA - JEJÍ POSTAVENÍ V SOUČASNOSTI A HODNOTA DÍTĚTE PRO RODINU	12
1.1 RODINA Z HLEDISKA ZÁKLADNÍCH FUNKCÍ	13
1.2 ORGÁNY POMÁHAJÍCÍ DĚTEM A JEJICH RODINÁM	15
1.3 ZÁKLADNÍ PŘÍČINY EXISTENCE NÁHRADNÍ PÉČE	16
2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA	19
2.1 ZAŘÍZENÍ PRO VÝKON ÚSTAVNÍ VÝCHOVY NEBO OCHRANNÉ VÝCHOVY V ČR.....	20
2.1.1 Diagnostické ústavy	21
2.1.2 Dětské domovy.....	21
2.1.3 Dětské domovy se školou.....	22
2.1.4 Výchovné ústavy	22
2.2 PRÁVNÍ RÁMEC ÚSTAVNÍ VÝCHOVY	22
2.3 STĚŽEJNÍ NEDOSTATKY V SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI.....	23
2.4 MOŽNÉ DOPADY ÚSTAVNÍ VÝCHOVY NA PSYCHIKU DÍTĚTE.....	25
2.5 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA JAKO JISTÁ ALTERNATIVA.....	28
3 TRANSFORMACE DĚTSKÝCH DOMOVŮ	30
3.1 PRŮBĚH TRANSFORMACE SYSTÉMU PÉČE O OHROŽENÉ DĚTI	33
3.2 STRATEGICKÉ DOKUMENTY.....	34
3.2.1 Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011.....	34
3.2.2 „Právo na dětství“ Národní strategie ochrany práv dětí na léta 2012 - 2018.....	35
3.3 OD SLOV K REALIZACI.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	41
4.1 VÝZKUM	42
4.1.1 Metoda výzkumu.....	42
4.1.2 Výzkumný vzorek	43
4.2 ORGANIZACE A PRŮBĚH VÝZKUM.....	43
4.2.1 Organizace.....	43
4.2.2 Průběh výzkumu.....	44
4.3 ZPRACOVÁNÍ DAT.....	44
13. Kategorie: Úskalí dětských domovů	60
4.4 DOPORUČENÍ PRO DANÉ ZAŘÍZENÍ Z HLEDISKA TRANSFORMAČNÍCH CÍLŮ	64
5 SHRUTÍ	67
ZÁVĚR	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	69
SEZNAM TABULEK	72
SEZNAM PŘÍLOH	73

ÚVOD

Problematikou transformace systému péče o ohrožené děti se v posledních letech zabývá naše politika a hledá možná východiska, jak zlepšit náš systém a přiblížit jej zahraničním vzorům. Počátek těchto změn datujeme od roku 2003, kdy jsme „dostali přes prsty“ od Výboru OSN pro práva dětí, který nám vytýkal, že pravomoc rozhodovat o umístění dětí do náhradní péče je rozdělena mezi tři různá ministerstva. Mimo jiné jej také hluboce znepokojil rostoucí počet dětí umísťovaných do ústavní výchovy na základě předběžného rozhodnutí. Na tyto a další upozornění musela naše vláda reagovat a vytvořit takové opatření, aby vyhověla iniciovaným výtkám. Na jejich základě vznikl Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 a později navazující Národní strategie ochrany práv dětí a Akční plán k naplnění Národní strategie. Inspirací pro tvorbu uvedených dokumentů byly vzorce politiky sociálně právní ochrany dětí v zahraničí (Německo, Slovensko či Velkou Británií). Je však otázkou, jak dalece se můžeme srovnávat se zahraničními vzory. Naše sociokulturní prostředí i tradice se odlišují od ostatních a nelze je posuzovat, aniž bychom přihlédli k těmto důležitým faktorům. To, co funguje v zahraničí, nemusí zcela a jistě fungovat u nás. Dochází ke střetům názorů hlavně politiků, kteří seshora posuzují a určují změny. V neposlední řadě hraje svou úlohu lobbismus a zcela konkrétně období, v němž se naše politika nachází z pohledu předvolebních slibů či vůbec nechuti něco změnit z důvodu nejisté povolební budoucnosti. Tyto události se ochrany dětí v ústavní výchově vůbec netýkají, ale zcela podstatně situaci ovlivňují. Naše síť náhradní výchovy a péče o ohrožené dítě včetně jeho rodiny musí projít transformací. Je třeba systém sjednotit a zřídit dostatečnou preventivní péči věnovanou ohrožené rodině. Jako nezbytné se jeví její dlouhodobé vedení a znovunavrácení jejich základních funkcí. Důležitá je i kvalita a dostupnost poradenských služeb. Ovšem nic se neobejde bez prvotních finančních investic, které se však velmi složitě hledají a ještě složitěji rozdělují. Celý proces transformace potřebuje být však řádně promyšlen a zvážen dle potřeb každého zařízení. Již dnes fungují pěstounské rodiny na relativně dobré úrovni a děti, které jsou umístěny v ústavní péči mají jisté důvody, proč byly umístěny právě zde. Je třeba pozvolně reagovat na potřeby dětí a ne razantně zasahovat do fungujícího systému. V první řadě jde hlavně o děti, na které je třeba brát ohled, na jejich potřeby a ne na potřeby aktuální politiky. Dětské domovy v České republice mají svou tradici, své místo. Ačkoliv jejich pověst je z historického hlediska nechvalná, v dnešní době poskytují profesionální služby odborníků s dlouholetou praxí, empatií a láskyplným individuálním přístupem.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA - JEJÍ POSTAVENÍ V SOUČASNOSTI A HODNOTA DÍTĚTE PRO RODINU

Současná rodina je místo, které pro nás znamená útočiště před okolním světem. Je to prvotní skupina, kterou poznáváme a které jsme součástí. Můžeme ji definovat na základě různých hledisek, podle toho, kterou vědní disciplínu si k tomuto účelu vybereme. Sychrová (2015) ve své knize charakterizuje rodinu jako místo plné klidu, odpočinku a bezpečí. Člověk v něm může existovat tak, jak to cítí a být takový, jaký je. Každá rodina je něčím originální, má svá specifika a přednosti, svá tajemství a zvyky. Členové jsou společně stmeleni poutem, které má svou nezastupitelnou podobu a roli v životě každého z nás. Průcha, Walterová, Mareš (1995) dále specifikují rodinu jako nejstarší společenskou instituci, která plní řadu funkcí. Vytváří určité podmínky pro spokojený život svých členů, formuje jejich vztahy, hodnoty a postoje.

Dnešní demokratická, ba v určitém slova smyslu i liberální doba nám umožňuje další možnosti a alternativy vztahů. Partnerský vztah se často zakládá na neformálním partnerství, které může vést k bagatelizování tohoto vztahu a také tak i role rodiče. Ženy odkládají své rodičovství na pozdější dobu s ohledem na svůj karierní růst a tímto způsobem se tak snaží dopřát lepší život sobě a svým dětem. Pozdější věk rodiček však může způsobit spoustu komplikací. Problematictější bývá také zjištění, že partneři v pokročilejším věku již dítě mít nemohou. Stále více se prosazuje i rodičovství mezi partnery stejného pohlaví. Na jednu stranu mají práva stejná jako ostatní, ale na druhou stranu tento fakt ohrožuje všechny tradiční vzorce rodiny.

Helus (2007) hovoří o dítěti a jeho postavení v současné rodině tak, že samotné dítě ovlivňuje chod života a domácnosti natolik, že lidé často zvažují, zda vůbec rodinu založit. Příchod nového člena považují jako zásah do svojí kariéry. Růst vzdělanosti obyvatel vede i k většímu kariernímu postupu a to souvisí s dalším vzděláváním. Narození dítěte může působit jako „zbrzdění“ takového postupu a tak promarnění příležitostí. Člověk ztrácí část osobní svobody a jinak hospodaří s volným časem. Mění se postavení partnerů ve vztahu. Příchod dítěte citelně zasahuje i do finanční oblasti chodu celé rodiny. Toto vše mohou být oběti, které rodiče podstupují při zakládání rodiny. Ale na druhou stranu je dítě pro rodiče naplněním a smyslem života. Je to to nejcennější co máme a dává nový rozměr partnerskému vztahu. Vytváří nám novou budoucnost.

Rodina má klíčové a nezastupitelné postavení při výchově dětí. Citová vazba mezi matkou a dítětem, později i mezi ostatními členy rodiny, je významný činitel při budování osobnosti dítěte. Ovšem mohou nastat i takové situace, kdy je dítě bráno za vetřelce či jiný nechtěný objekt, který je spíše přítěží než důležitou součástí rodiny. Je na zváženu, do jaké míry rodinu stále ještě podporovat a kdy je třeba se postavit proti ní a hájit zájmy dítěte. V tomto případě hrají klíčovou úlohu sociální pracovníci, kteří dané prostředí analyzují a hodnotí reálné prognózy vývoje rodiny. Tato analýza by měla probíhat prostřednictvím spolupráce několika subjektů a to spolupráce mezi školou, oddělením péče o dítě, samotnou rodinou, případně i policií. Pokud však jsou zanedbány faktory, které naznačují, že rodina a její funkce nejsou dlouhodobě v nepořádku, může to mít vážný následek na psychiku dítěte. Čím déle dítě setrvává v patologickém prostředí, tím více se snižují možnosti resocializace či úpravy psychického stavu dítěte. V takových případech může být východiskem ústavní výchova. Toto řešení se nemusí zdát jako optimální z hlediska preferování pěstounské péče. Z hlediska možnosti selhání pěstounské péče v souvislosti s vysokým počtem vrácených dětí, může být varianta reálným řešením. (Jánský, 2014)

1.1 Rodina z hlediska základních funkcí

Rodina, v níž jedinec vyrůstá, formuje osobnost dítěte ve všech fázích jeho života. Je to společensky schválená forma soužití lidí, což má za následek silnou sociální kontrolu. Rodina patří mezi primární skupiny a znamená především emocionální zázemí. Je pilířem bezpečí a jistot, avšak nese s sebou i určitá úskalí, kdy se rodina pro jedince stává nezvladatelnou. Současná rodina by měla plnit tyto sociální funkce: biologicko – reprodukční, emocionální, ekonomickou, socializační a výchovnou. (Havlík, Kořa, 2002)

Z hlediska sociálně-psychologických funkcí rodiny existuje hned několik bodů, které pomáhají naplnit úspěšnou socializaci jedince a jsou zásadní pro zdravý vývoj dítěte. Helus (2007) zmiňuje deset základních funkcí rodiny:

- 1) Rodina uspokojuje základní neboli primární potřeby dítěte, což se uskutečňuje formou uspokojování bio-psychických potřeb (potřeba jídla, pití, pohodlí, pohybu a dalších raných psychických potřeb jako potřeba bezpečí, pravidelného životního rytmu, lásky, dostatečného množství podnětů).

- 2) Rodina uspokojuje v dítěti pocit sounáležitosti, dítě potřebuje mít pevný vztah s jedním člověkem, který o něj pečuje. Buduje si tak pocit důvěry, který vede k vytvoření základní životní jistoty a pocitu, že je součástí spolehlivých a láskyplných mezilidských vztahů.
- 3) Rodina je prostor, kde dítě buduje svou osobnost, individualitu, prostor pro realizaci svého aktivního projevu, spolupráci s druhými. Krystalizuje vědomí sebe sama ve formě „já jsem a jednám“.
- 4) Dítě se seznamuje s okolím, s hmotnými majetky patřící k rodině. Pozoruje své blízké, jaký vztah mají oni k věcem, jak o ně pečují, uchovávají. To pak vede ke kultivaci vztahu dítěte k hmotnému světu. Rodiče vyčleňují jeho osobní věci, o které pečuje a užívá je, a tak budují povědomí „já mám“.
- 5) Další funkcí je vytváření vědomí vlastního sebepojetí, identifikace se vzory a jejich pozicemi v rodině jako např. matka a otec, sourozenci.
- 6) Hledání a nalézání pozitivních vzorů a příkladů, vciťování se do nich, napodobování, snaha vidět v druhém člověku osobnost a samo toužit být osobností.
- 7) Zapojením se do činností v rodinném kolektivu vede k upevňování a rozvíjení povědomí o vlastních povinnostech, zodpovědnosti, ohleduplnosti a úctě jako součástí a nepostradatelné složce života.
- 8) V rodině dochází k pochopení mezigeneračních rozdílů, vztahů, postavení, věku.
- 9) Prostřednictvím širších rodinných vztahů lze v dítěti navozovat představy o okolí, světě a také o společnostech. Může se mu také přiblížit svět profesí, povinností a problémů. Dítě pak snáze pochopí jak čelit pokušení, naučí se získávat zkušenosti a samo volit správnou cestu.
- 10) Rodina jako útočiště v situacích životní bezradnosti, jako prostředí, kde nacházíme moudrou radu, vyslechnutí, pomoc.

Vzhledem k funkčnosti rodiny k dítěti můžeme dále definovat pět kategorií:

Rodina stabilizovaně funkční: rodina zajišťuje svým dětem naplnění všech deseti výše uvedených bodů, a tak poskytuje svým dětem kvalitní socializační podmínky.

Rodina funkční, avšak s přechodnými, více či méně závažnými problémy: Hodnota rodiny je na nejvyšší úrovni pro všechny její členy. Konfliktní situace si řeší sami. Také díky nim se rodina upevňuje a pozitivně rozvíjí. Problémy způsobují nejrůznější situace,

které život přináší. Může se jednat o osobní vlastnosti jejích členů, o různé vnější okolnosti a nápory nebo selhání událostí.

Problémové rodiny: Členové rodiny řeší různé krize své existence, kterou sami řeší jen s obtížemi. Vyhledávají odbornou pomoc, často však se tato rodina rozpadá. Alternativním řešením bývá rozvod a snaha o co nejmenší dopad situace na dítě.

Dysfunkční rodina: Rodina má natolik závažné problémy, že pro zdravý vývoj dětí vzniká nutnost zásahu z vnějších institucí. Funkce jsou vážně a dlouhodobě narušeny. Jsou to rodiny nejčastěji zasaženy alkoholismem či různými psychickými nebo fyzickými poruchami, rodiny s podprůměrnými příjmy, nevyhovujícími bytovými podmínkami a ony samy nedokáží svoji situaci vyřešit.

Rodiny afunkční: Rodina dítě ohrožuje různými patologickými projevy, které mohou přerůst v nevraživý nebo i nenávistný pohled na něj. Je nutné hledat pomoc mimo rodinu. Z rodin v těchto problémových situacích se na základě rozhodnutí soudu o zbavení rodičovské odpovědnosti umísťují děti do náhradní rodinné péče či do zařízení pro výkon ústavní výchovy.

1.2 Orgány pomáhající dětem a jejich rodinám

Jakákoliv situace v rodině nějakým způsobem působí na dítě, které svými projevy upozorňuje na problém. Okolí by mělo být vnímavé vůči těmto projevům a mělo by se snažit dítěti pomoci. Prvotní signál znepokojení by měli rozeznat pedagogové ve škole, kteří jsou s dítětem v kontaktu ve školním kolektivu a nakonec jsou to právě oni, kdož upozorňují na vzniklý problém. Součástí odborných kompetencí pedagogů by měla být i schopnost analyzovat určité signály a díky nim volit takové jednání, které dítěti pomůže. Dle potřeby a možností kontaktují rodiče, pomohou jim najít řešení situace doporučením institucí, které se daným problémem zabírají a mohou jim pomoci. Při nelepšení se či zhoršení stávající situace, by měl pedagog dále upozornit zainteresované instituce na možné problémy v rodině. Těmito institucemi mimo jiné rozumíme Orgán sociálně-právní ochrany dětí, který zákon č. 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí definuje jako orgán, jehož hlavním aspektem dle paragrafu 5 je „*zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Přitom se přihlíží i k širšímu sociálnímu prostředí dítěte.*“ (ČESKO, 1999, s. 4)

Děti, které vyrůstají v nepříznivých podmínkách, můžeme nazývat ohrožené, jelikož lze usuzovat, že díky nepříznivým rodinným podmínkám si své traumata ponесou až do dospělosti. V těchto případech se často můžeme setkávat dále s pojmem týraného či zanedbávaného dítěte. Obecněji bychom toto nenaplnění některých základních lidských potřeb mohli nazvat jako deprivací syndrom. Jak přesně definovat „dobré“ či „fungující“ rodičovství je těžké. Nicméně lze tímto pojmem označit přiměřený výkon rodičovských rolí, který dětem zajistí odpovídající podmínky pro jejich vývoj, naplnění základních potřeb a zároveň je neohrožuje. „Dostatečně dobře fungující rodina je ideál, k němuž má směřovat podpora rodiny.“ (Matoušek, 2010, s. 18)

1.3 Základní příčiny existence náhradní péče

Česká republika, stejně jako ostatní země v Evropě, se snaží řešit problematiku náhradní péče o děti. Je třeba tuto situaci řešit co nejefektivněji, avšak co nejšetrněji s ohledem na potřeby dítěte. Důvodů, proč je dítě umístěno do náhradní péče, může být několik. Jako nejčastější můžeme uvést domácí násilí, týrání, zneužívání, zanedbávání, ztráta rodičovské odpovědnosti, opuštění dětí rodiči či neschopnosti rodičů pečovat o dítě se speciálními potřebami nebo neschopnost dítě uživit a vychovávat.

I když v minulosti se více preferovala ústavní výchova jako nejvhodnější alternativou pro ohrožené děti. V dnešní době se však mince obrátila a prosazuje se náhradní rodina jako mnohem vhodnější prostředí pro výchovu dítěte. Je to zcela jasné a logické. Náhradní rodiče dětem sice nenahradí péči biologického rodiče, avšak jim poskytnout podmínky, které se v maximální možné míře mohou přiblížit podmínkám v běžné rodině. Mluvíme o láskyplném a bezpečném prostředí plném podmětů. Toto prostředí může dětem lépe se vyrovnat s prožitými událostmi a odstranit tak různé poruchy vývoje či deprivace vzniklé z nepodmětého prostředí nebo negativních zážitků, které si přináší ze svého původního prostředí.

Pokud je dítě ohroženo ve svém vývoji pod vlivem výše zmíněných důvodů, kdy se rodina o dítě nepostarává, nastupuje orgán sociálně právní ochrany dětí, který řeší tuto situaci. Pokud soud rozhodne o odnětí dítěte z rodiny, rozhoduje tak dle Úmluvy o právech dítěte a umísťuje jej tedy do náhradní rodinné péče. Pokud to není možné, je nařízena ústavní výchova.

Úmluva o právech dítěte z roku 1989 v čl. 9 hovoří o odebrání dítěte z rodičovské péče takto: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, zajistí, aby dítě nemohlo být odděleno od svých rodičů proti jejich vůli, ledaže příslušné úřady na základě soudního rozhodnutí a v souladu s platným právem a v příslušném řízení určí, že takové oddělení je potřebné v zájmu dítěte. Takové určení může být nezbytným v některém konkrétním případě, například jde-li o zneužívání nebo zanedbávání dítěte rodiči nebo žijí-li rodiče odděleně a je třeba rozhodnout o místě pobytu dítěte.“ (Úmluva o právech dítěte, 1989, čl. 9)

Dítě často přichází do náhradní péče s emocionálním nebo sociálním narušením. Toto narušení může vznikat jak v prenatálním období vlivem různých závislostí (alkoholu a další návykové látky), tak může být ovlivněno špatným životním stylem nebo nízkou úrovní zdravotní péče. Další narušení duševního vývoje je způsobeno konfliktním prostředím, v němž dítě vyrůstá a i samotný přechod do nového prostředí je pro dítě silně traumatizující situací. Tyto události mohou vést k poruchám vývoje, které mohou být zmírněny zejména profesionální a kvalifikovanou péčí, vybudováním pozitivního emocionálního vztahu mezi dítětem a dospělou osobou. Zásadním kritériem při umístování dítěte by však měl vždy být nejvyšší zájem dítěte. (Škoviera, 2007)

V případě, že hovoříme o důvodech odložení svého dítěte do náhradní péče, můžeme zmínit tři základní roviny:

1. Rodiče se **nemohou** starat o dítě – úmrtí, nemoc, výkon trestu.
2. Rodiče se **nechtějí** o dítě starat – odloží jej, zřeknou se ho nebo k němu nenaváží vhodnou citovou vazbu a nenaplnují ani jeho základní fyziologické potřeby.
3. Dále hovoříme o situaci, kdy se rodiče **neumí** o dítě starat – nemají vytvořeny základní materiální podmínky či z jiných důvodů péči o dítě nezvládají.

Staněk (2008) dále uvádí, že rodinám, které nemohou či neumí o dítě pečovat, by mohla být poskytnuta pomoc a podpora formou sanace rodiny a dítě by mělo větší šanci a možnost v takové rodině zůstat. Rodiny, které se však nechtějí o dítě řádně starat a pečovat o něj, by měly být předmětem zkoumání a měly by být zváženy možnosti odejmutí dítěte z rodiny. Ovšem je také do jisté míry otázkou, jak takové rodiny nalézt a řešit jejich situa-

ci. Doposud neexistuje systém pro vyhledávání výše uvedených rodin a jejich zjišťování je závislé na pediatrech, pedagozích, blízkém okolí rodiny, jejich reakci na daný problém a případném ohlášení. Podle výzkumů organizovaných Nadací Sirius je zjevné, že podle pracovníků OSPOD při ohlašování problematických rodin nejlépe spolupracují školy, které nejčastěji identifikují a hlásí problém. U pediatrů a veřejnosti je ohlašování takových případů ohroženého dítěte velmi malé procento. (Staněk, 2008)

Staněk dle svého výzkumu dodává, že třetina respondentů uvedla, že by buď zatelefonovali na sociální odbor místního úřadu, avšak stejné procento by se nejradyji poradilo s přáteli. Je však otázkou, jak by se zachoval každý z nás, pokud bychom byli svědky problému a do jaké míry bychom jej mohli diagnostikovat a rozhodnout se o případném nahlášení rodiny na určené orgány. V případech rizikového chování, kde hraje roli alkohol, drogy, fyzické násilí a jiné zjevné patologické chování rodičů vůči svým dětem a my o takových případech víme, není co zvažovat a je třeba pomoci hlavně dítěti, na které musíme brát nejvíce ohled. V konečném případě tak můžeme pomoci i celé rodině.

2 ÚSTAVNÍ VÝCHOVA

Pokud v rodině vznikly natolik nefunkční podmínky, že soud rozhodl o vyjmutí dítěte z rodiny, dítě však není z různých důvodů doporučeno pro pěstounskou péči nebo se doposud nenašla vhodná pěstounská rodina, přistupuje stát na možnost nařízení ústavní výchovy. Podle Matouška (1999) můžeme ústavní péči (dle Zákona č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, používáme pojem ústavní výchova) můžeme také jinak nazvat jako takzvanou institucionální péči. Slovo instituce pochází z latinského *instituire* ve smyslu zařizovat, zřizovat. Ústavem se míní instituce, která je dočasným či trvalým náhradním domovem. Klienti jsou považováni za objekty péče. Výběr instituce je spjat s důvodem, proč má být jedinec vyjmut ze společnosti a být umístěn právě v tom konkrétním zařízení. Důvody mohou být různé. Jedná se o nařízení ústavní výchovy z hlediska sociálně - patologické situace v rodině, z důvodů léčebného, rehabilitačního či z důvodu trestu odnětí svobody za porušení zákona. Instituce je prostředím, kde je jedinec limitován prostředím a prostorem s různými pravidly, cíli, charakteristikami. (Rieger, 2009)

Jánský (2014) hovoří o tom, že problematika ústavní výchovy je celospolečenský problém, jenž dává do souvislosti se sociálním klimatem společnosti, které odráží aktuální hodnoty, postoje, názory a další možnosti. V neposlední řadě jsou to i politické priority.

Je zde také třeba rozlišit dva rozdílné pojmy – ústavní výchova a ochranná výchova. O ústavní výchově hovoříme tehdy, jestliže rodiče o děti řádně nepečují a žádná jiná alternativa péče o dítě není žádoucí nebo zde rodičovská péče, z důvodu úmrtí pečujícího rodiče, úplně chybí. Ochranná výchova má odlišný charakter a to ve smyslu preventivně izolovat a resocializovat jedince, který se dopustil pro společnost nebezpečného či závažného činu. (Matoušek, Kroftová, 2003)

Školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy jsou v naprosté většině státní zařízení, která poskytují dětem pomoc a péči na základě rozhodnutí soudu nebo na žádost osob odpovědných za výchovu. Péče je poskytována dětem ve věku od tří do osmnácti let, popřípadě do dvaceti šesti let.

Do dětského domova jsou umísťovány děti, které nemohou být vychovávány v biologické rodině ani jiné formě náhradní péče. Dětské domovy prakticky nahrazují sociální a vý-

chovné prostředí. Děti sem přichází jako nechtěné z rozpadlých rodin nebo přímo z kojeneckých ústavů. Mohou přicházet i nezletilé matky se svými dětmi. (Jánský, 2014)

Základním úkolem je zajištění kvalitních a bezpečných podmínek na základě pozitivních vztahů a důvěry mezi dítětem a dospělým.

Ústavní výchova ve své podstatě je velmi nákladná, z čehož vyplývá snaha vlády minimalizovat náklady na ústavní péči. Tato snaha by však měla být ve shodě s požadavky pedagogů. Částečným řešením by možná bylo snížení počtu dětí a vznik nových specializovaných zařízení, což by v konečném důsledku a v kontextu dlouhodobé budoucnosti mohlo vést ke kvalitnějšímu vynakládání finančních prostředků.

Hlavními problémy, kterými se potýká systém ústavního zařízení v České republice jsou bezesporu vysoký počet dětí v ústavní výchově. Další faktor je vysoký počet předběžných opatření, na jejichž základě jsou děti umísťovány do ústavů. Problémem je i odlišné posuzování jednotlivých případů, kdy by měla být uložena ochranná výchova a kdy ústavní. Dále za problematické můžeme považovat nedostatečné personální kapacity orgánů sociálně právní ochrany dítěte, které nedokáží dostatečně efektivně plnit preventivní činnost v problémových rodinách. Tyto a mnohé další faktory vykazující o nutnosti změny systému péče o ohrožené děti a ta by měla probíhat formou transformace, jež si dává za úkol mimo jiné zkvalitnění péče a sjednocení systému.

2.1 Zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy v ČR

Každý jedinec vyžaduje individuální charakter péče a přístupu dle svých potřeb. Naše legislativa hovoří o čtyřech druzích zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy v České republice. Jedná se o:

- diagnostické ústavy,
- dětské domovy,
- dětské domovy se školou
- výchovné ústavy.

V návaznosti na mezinárodní dokumenty jako jsou Úmluva o právech dítěte z roku 1989 a další mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, má každé dítě právo na výchovu a vzdělání, na vytváření podmínek, které podporují sebedůvěru, rozvíjí citovou stránku osobnosti dítěte, umožňují aktivní účast dítěte na společenském životě.

S dítětem je zacházeno v jeho zájmu, s ohledem na jeho harmonický rozvoj osobnosti a s ohledem na potřeby osoby jeho věku. (ČESKO, 2002)

2.1.1 Diagnostické ústavy

Do diagnostického ústavu jsou přijímány děti s nařízenou ústavní výchovou, uloženou ochrannou výchovou nebo předběžným opatřením. Děti s uloženou ochrannou výchovou mohou být dále umístěny do dětského domova se školou či výchovného ústavu. Diagnostický ústav zpracovává vyšetření na základě:

- diagnostických technik (formou pedagogicko – psychologických činností)
- vzdělávacích technik (zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností)
- terapeutických technik (náprava poruch v sociálních vztazích a chování)
- výchovných a sociálních technik (podle osobnosti dítěte a rodinné situace, případně zdravotního vyšetření)
- organizačních technik (umístění dítěte do zařízení v územním obvodu)
- koordinačních technik (sjednocení odborných postupů ostatních zařízení)

Na základě výše zmíněných vyšetření zpracovává komplexní diagnostikou zprávu s návrhem specifických výchovných a vzdělávacích potřeb stanovených v zájmu rozvoje osobnosti. (ČESKO, 2002)

2.1.2 Dětské domovy

Účelem zařízení je zajišťovat dítěti výchovnou péči v zájmu jeho zdravého vývoje, řádné výchovy a vzdělání. Péče se poskytuje dítěti zpravidla od tří do osmnácti let. V případě zletilé osoby do osmnácti let a to na základě soudního rozhodnutí o ústavní výchově. V dětském domově bývá rodinná skupina základní organizační jednotkou, tvoří ji nejméně šest dětí a nejvíce osm dětí různého věku a pohlaví. Sourozenci bývají součástí jedné výchovné skupiny, pokud však tomu nebrání výchovné důvody. Lze zřídit nejméně dvě a nejvíce šest rodinných skupin, do kterých jsou děti zařazovány s ohledem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.

Dětský domov pečuje o děti dle individuálních potřeb, které nemají závažné poruchy chování. Plní zejména výchovné, vzdělávací a sociální úkoly. Mohou zde být umístěny i nezletilé matky spolu s jejich dětmi. (ČESKO, 2002)

2.1.3 Dětské domovy se školou

Dětské domovy se školou zajišťují péči o děti s nařízenou ústavní výchovou se závažnými poruchami chování, přechodnou nebo trvalou duševní poruchou vyžadující výchovně léčebnou péči. Dále zajišťuje péči o děti s uloženou ochrannou výchovou, nezletilým matkám a jejich dětem, které nemohou být vzdělávány ve škole, která není součástí dětského domova se školou. Mohou zřizovat oddělení pro děti nebo rodinné skupiny. Mohou zde být umístovány děti od šesti let do ukončení povinné školní docházky. Pokud však pokračují závažné poruchy, je přeřazeno do výchovného ústavu. (ČESKO, 2002)

2.1.4 Výchovné ústavy

„Výchovný ústav pečuje o děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova. Ve vztahu k dětem plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální.“ (ČESKO, 2002, s. 2 982)

Zřizuje oddělení pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, nezletilým matkám a jejich dětem, dětem vyžadujícím výchovně léčebnou péči.

Mohou zde být umístěny také děti starší dvanácti let s uloženou ochrannou výchovou, v jejichž chování se projevují závažné poruchy a z těchto důvodů nemohou být umístěny do dětského domova se školou. (ČESKO, 2002)

2.2 Právní rámec ústavní výchovy

Z hlediska dynamického rozvoje naší společnosti a výrazného tlaku ze strany klíčových dokumentů a to: Listina základních práva a svobod, Úmluva o právech dítěte a dále Evropská úmluva o zabránění mučení, trestání a nelidskému zacházení, ovlivňují změnu pravidel pro výkon ústavní výchovy. Změnila se pravomoc týkající se umístování dětí do zařízení pro výkon ústavní výchovy a to tím způsobem, že pravomoc odejmout dítě z rodiny v případech ohrožujících život a zdraví dítěte, byla ponechána výhradně v rukou soudů. Dříve tuto pravomoc mělo také Oddělení péče o rodinu a dítě při okresních úřadech. Ústavní výchovou se hlavně zabývá Zákon číslo 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Tento zákon obsahuje důležité informace týkající se fungování zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy jako jsou diagnostický ústav, dětský domov, dětský domov se školou, výchovný ústav. Jedná se o pobytová zařízení spadající pod resorty Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Ústavní výchovou se dále zabývá Zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník, který se v Rodinném právu zmiňuje o umístění dětí do ústavní výchovy a hovoří takto: „*Jsou-li výchova dítěte nebo jeho tělesný, rozumový či duševní stav, anebo jeho řádný vývoj vážně ohroženy nebo narušeny do té míry, že je to v rozporu se zájmem dítěte, anebo jsou-li tu vážné důvody, pro které rodiče dítěte nemohou jeho výchovu zabezpečit, může soud jako nezbytné opatření také nařídít ústavní výchovu. Učiní tak zejména tehdy, kdy dříve učiněná opatření nevedla k nápravě. Soud přitom vždy zvažuje, zda není na místě dát přednost svěření dítěte do péče fyzické osoby.*“ (ČESKO, 2012, s. 101)

Jako neméně důležité je třeba zmínit i Zákon číslo 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí, zde se o sociálně - právní ochraně dětí hovoří ve smyslu: „*a) ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, b) ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, c) působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, d) zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.*“ (ČESKO, 1999, s. 2)

2.3 Stěžejní nedostatky v systému péče o ohrožené děti

Za důležité považujeme poukázat také na roztržičnost agendy péče o ohrožené děti, která je nerovnoměrně rozdělena mezi státní správu a samosprávu, mezi státní a nestátní sektor. Činnost jednotlivých resortů je na vysoké úrovni, avšak vážne její vzájemná koordinace a spolupráce. Mezi tyto resorty patří: Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Největší problém v roztržičnosti kompetencí třech rezortů, které se zabývají sociálně - právní ochranou dětí - Ministerstva práce a sociálních věcí, Ministerstva zdravotnictví a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Pokud se chceme zabývat problematikou ochrany dětí, je důležité sjednotit systém pod jeden resort. Současný postoj jednotlivých resortů problematiku ztěžuje a může mít vliv na stále rostoucí počet dětí umístěných v ústavní výchově. Dalším selháním je nejednotná metodika a postupy orgánů sociálně - právní ochrany dětí na místní úrovni. Tento problém by byl vyřešen vytvořením metodických pokynů a standardizovaných postupů, které by sjednocovaly postupy orgánu a zneumožňovaly tak svévolné zásahy jednotlivců. Dodržování předepsaných postupů dle standardů by mělo podléhat kontrole.

Liga lidských práv ve spolupráci s kolektivem autorů ve své publikaci hovoří o větší zainteresovanosti obcí do problematiky péče o ohrožené rodiny, které žijí ve špatných bytových podmínkách nebo se potýkají s celkově špatnou životní situací. Pomoc těmto lidem ze strany obce by měla mít větší oporu v zákoně. Tento zákon by měl kromě jiného upravovat například pomoc rodině v nepříznivých životních situacích (nedostatečné bydlení, chybějícím bydlení, nevyhovující bytové podmínky) nebo pomoc a podporu dětem po odchodu z ústavní výchovy, ke kterým nemá obec žádné povinnosti. Lze namítnout, že takový člověk odchází z ústavní výchovy po dosažení zletilosti a tudíž už zodpovídá sám za sebe i za svůj další život. Faktem však zůstává, že o ústavní výchově rozhodl stát formou soudního nařízení a měl by se tedy o výše uvedeného jedince určitým způsobem postarat i po ukončení jejich pobytu v zařízení. Tuto péči obstarávají neziskové organizace formou „domů na půli cesty“ nebo azylové domy. Dětem, které jsou schopné samostatného života, by mohlo být ve větší míře nabízeno dočasné sociální bydlení a poskytnuta sociální asistence.

I přes negativní postoje a všechny kroky, které směřují proti ústavní výchově, nelze tuto variantu péče o ohrožené děti zcela zavrhnout nebo přímo odstranit. Existuje řada okolností, kvůli nimž není možné ihned přemístit dítě z nefunkční rodiny do náhradní rodiny. Děje se tak v případech závažného násilí či týrání v původní rodině, kdy dítě potřebuje odbornou péči. Dále to mohou být případy agresivity či různé druhy mentálního postižení. Může se jednat o děti vyrůstající v těchto podmínkách nebo děti se speciálními potřebami vyžadující odbornou péči, kterou jim náhradní rodinná péče nemůže natolik kvalitně a odborně poskytnout. V takových situacích je třeba dítě umístit do specializovaného zařízení co nejvíce podobného rodinnému typu z důvodů minimalizace dopadů absence rodinného prostředí.

Kolektiv autorů publikace z neziskové organizace Ligy lidských práv dále poukazuje na dlouhodobý pobyt dětí v ústavní výchově. Financování těchto zařízení je založeno na takzvaném normativu, který se odvíjí od počtu dětí v zařízení. Při snížení počtu dětí v zařízení, se snižuje i finanční dotace a může tak hrozit uzavření z důvodu neefektivity. Výsledkem tohoto systému mohou být dlouhodobé pobyty dětí v ústavní výchově kvůli finančním dotacím. Nebýt tohoto systému, tak by se díky odborné a specializované péči mohly děti znovu navracet zpět do původní rodiny nebo do náhradní rodinné péče. Vůči tomuto argumentu si dovoluujeme oponovat. Záležitost délky pobytu dítěte v zařízení ústavní výchovy nezáleží na konkrétním zařízení, ale na tom, zda stále trvají důvody, kvůli

nimž byla nařízena ústavní výchova. Zjišťování uvedených důvodů jejich trvání a řešením se zabývá orgán sociálně – právní ochrany dítěte, který stav v rodině monitoruje a měl by vyvíjet kroky potřebné pro nápravu dané situace. S ohledem na to, že o umístění dítěte do ústavní výchovy rozhodl soud (měl by v pravidelných intervalech prozkoumávat a vyhodnocovat, zda nadále trvají podmínky, které způsobily umístění dítěte do ústavní výchovy), měl by tím pádem soud rozhodnout i o tom, jestli již tyto důvody zanikly a dítě s může znovu navrátit do rodiny. (Bittner a kol., 2007)

2.4 Možné dopady ústavní výchovy na psychiku dítěte

Rodina je nejlepší sociální prostředí pro výchovu dítěte. Dlouhodobý pobyt dítěte mimo primární rodinu způsobuje řadu deprivací u dětí a mladistvých umístěných v ústavní výchově. Matějček a Langmeier (2011) potvrzují negativní dopad ústavní výchovy na dítě. Langmeier, Matějček definují pojem deprivace jako: „*psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.*“ (Matějček, Langmeier, 2011, s. 26)

Tento stav se vyznačuje určitým chování, jednáním vzniklým jako následek určité situace, která jeví charakter dlouhodobého strádání, nedostatku vjemů důležitých pro správný rozvoj dítěte v určitém věkovém období. Takové strádání můžeme specifikovat jako formu neuspokojování základních duševních potřeb, což můžeme také nazvat jako psychickým hladověním. Ke zdravému vývoji je potřeba vřelosti a lásky. Pokud je citové podpory dostatek, vynahradí to i nedostatek jiných psychických prvků.

Pro správný psychický vývoj dítěte je velmi důležitý styk s přirozeným rodinným prostředím. Dochází-li v tomto ohledu k nedostatečnému kontaktu, může docházet k různým poruchám vývoje či jeho opoždění.

Umístění dětí v batolecím věku do zařízení ústavní výchovy vede k určitým reakcím dítěte na danou situaci. Rozmanitost reakcí závisí na vztahu matky k dítěti ještě před umístěním dítěte do zařízení.

Také můžeme rozlišit další typy deprimované osobnosti dítěte, které jsou prokázány a zjištěny na zkoumaných skupinkách dětí v ústavní péči. Existuje forma **sociální hyperaktivity**, kdy takové děti navazují kontakt bez zábrán s tendencemi se předvádět, kontakt však bývá pouze povrchní a nestálý. Mají zájem o veškeré dění v okolí, avšak sami se angažují

zcela povrchně. Jsou celkem oblíbení u ostatních, často pracují hluboko pod úroveň svých intelektových schopností, což působí problémy během edukačního procesu.

Dále bychom mohli specifikovat formu **sociální provokace**. Pozornosti okolí se domáhají tím, že provokují, vymáhají si přednosti vůči ostatním dětem agresivitou či žárlivými útoky, chtějí vychovávacího člověka mít jen pro sebe. Za své negativní chování jsou často trestané a to vede k další vlně negativního chování. Pokud však přijde situace, kdy mají vychovatele jakoby pro sebe, tak se jejich chování změní ve zcela pozitivní charakter. Bohužel v ústavním systému taková privilegia nelze zařídit. Tyto děti často rozrušují kolektiv, dělají naschvály, často se agresivita stupňuje, a tak bývají odkázáni na různé nápravné ústavy, jelikož jsou běžnými výchovnými metodami nezvládnutelní.

Útlumový typ dětí. Tento typ často vystupuje do popředí u dětí vývojově opožděných. Útlum je charakteristickou reakcí na nastalou deprivaci situaci. V průběhu času se vytrácí a přetrvává už méně často. Může se objevovat jak u dítěte s normálními mentálními schopnostmi, tak u dítěte s nižším intelektem, u kterého se však často nevyvine dostatek obranných sil, aby si nedostatek podmětů kompenzoval a uplatnil se v úrovni svých schopností. Projevuje se spíše jako pasivní jedinec, většinou někde vzadu, nikoli v centru činnosti a jelikož jsou jeho reakce nevýrazné, tak nepřitahuje pozornost ani zájem. Díky tomu se i těmto dětem dostává daleko méně stimulace a příležitosti k učení či osobním kontaktům s dospělým. Tím se může prohlubovat zaostávání ve vlastním vývoji dítěte. Autoři dále dodávají, že v našich ústavních podmínkách dnes nenacházíme těžké útlumové stavy, o čemž svědčí to, že uvedené děti dostávají alespoň takové množství citových a sociálních podmětů, které jim umožní se postupně přizpůsobit.

Dobře přizpůsobené děti, které se dostávají do ústavní výchovy, nemají často žádné úchytky či nápadnosti v chování. Jsou odolní vůči nepříznivým životním okolnostem. Tyto děti klidně a se zdrženlivostí navazují kontakt, mívají přízeň personálu i okolí. Dobře se aklimatizují na prostředí a najdou si tam to své místo a své lidi. Nebezpečím může být změna prostředí a zpřetrhání navázaných vztahů a sítí. Pokud je však na ně kladně působeno, mohou se bez problémů aklimatizovat i do nového prostředí.

Typ charakterizovaný náhradním uspokojením afektivních a sociálních potřeb. Jedná se o charakteristiky, které mají řadu společných znaků. Tyto znaky jsou různorodé a nevykytují se vedle sebe v jednom vývojovém období. Mají velmi individuální povahu, spojit je mohou projevy kompenzace za neuspokojení potřeb afektivně sociálních. Tyto děti

se mohou vykazovat vydatným apetitem, přejídáním se a s tím spojenou i vyšší tělesnou váhou. Také mohou být charakterizované jako žalobníci, jedná se o formu náhradního uspokojení za situaci, kdy jedinec nebyl zapojen do skupiny a nemůže, není schopen si místo zajistit sám. Náhradní aktivity pro uspokojení jsou bližší biologickým potřebám jako jídlo, masturbace, sexuální aktivity, manipulace s věcmi namísto s kontaktem s lidmi, žalování místo aktivního začlenění se do kolektivu, záliba ve vlastní osobě, škodolibá záliba v bolesti druhých. Sklon k náhradnímu uspokojování může vznikat u dětí, které do zařízení nastoupily během třetího roku věku a přicházejí z rodinného prostředí, jenž se málo lišilo od prostředí ústavní výchovy.

Autoři dále hovoří, že pokud trvá deprivace déle u dětí v raném věku, její následky mají neměnný charakter, jsou hluboké, trvalé a nepomáhá ani umístění dětí do jiného prostředí s lepšími podmínkami. Relativní náprava by byla možná, pokud by působení deprimujícího prostředí či chování trvalo méně jako šest měsíců. Neexistují jednotné názory na délku trvání. Pokud se matka vrátí nebo se podaří najít náhradu do pěti měsíců, projevy deprivace vymizí. *„Čím mladší je dítě, a čím déle deprivace trvá, tím menší je naděje, že bude možno následky beze zbytku odstranit. Je také pravděpodobné, že jisté poruchy, hlavně v emocionální oblasti, přetrvávají i tam, kde se pacient sociálně a intelektově přizpůsobil celkem normálně.“* (Langmeier, Matějček, 2011, s. 310)

Všechny reakce na dané podmínky mají čistě individuální charakter a deprivace chování je natolik rozmanité, jako i podmínky, za kterých vzniká, proto je nutno hledat individuální cesty ke každému jedinci s ohledem na životní podmínky, znalosti somatického a i psychického stavu dítěte. (Langmeier, Matějček, 2011)

Jak bylo již výše zmíněno, po odejmutí dítěte z rodiny může být dítě natolik ovlivněno dlouhodobou nepříznivou situací v rodině, že vykazuje jisté známky deprivace chování. Toto chování může mít specifický charakter a také vyžaduje specifický přístup. Je otázkou, kolik pěstounských rodin je schopno zvládnout toto chování dětí, které vyžaduje zvláštní postupy. V dětských domovech pracují lidé mající zkušenost s prací s ohroženými skupinami dětí. Ve spolupráci s odborníky v oboru psychologie, psychopatologie, speciální pedagogiky a dalších mohou dojít k maximálnímu možnému rozvoji dítěte s potlačením všech negativních známek dopadu špatných zkušeností, které si s sebou přináší.

2.5 Ústavní výchova jako jistá alternativa

O ústavní výchově se prioritně hovoří jako o poslední možnosti při rozhodování o umístění dítěte do této péče. Názor, že ústavní výchova je špatná a pro vývoj dítěte škodlivá, zcela vylučuje rozhodnutí soudu rozhodujícímu o nejlepším zájmu dítěte. Ústavní výchova má i svůj pozitivní potenciál, který je třeba vyzdvihovat a sledovat tuto alternativu také z jiného úhlu pohledu. V podstatě jde o jeho diagnostickou a terapeutickou možnost, dvaceti čtyř hodinovou sociálně – pedagogickou službu, zajištění dostatečné zdravotnické a psychologické péče, zajištění odborných poradenství, komunikace se soudy a orgány sociálně - právní ochrany dětí prostřednictvím odborníků, pozitivní potenciál skupiny dětí. Toto vše by mělo být pro dítě a jeho rodinu v zásadě pomocí a podporou a nemělo by se jednat o náhradu rodiny či izolaci jejích členů. Tvzení, že ústavní výchova je špatná, je stejně krátkozraké jako tvzení, že rodinná péče je dobrá. V tomto směru je mnohem důležitější pomoc ohroženému dítěti, která je v jeho prospěch, ať už je jakákoliv. Některé děti mají problém s umístěním do běžných náhradních rodin a možnost umístění dětí v zařízení pro výkon ústavní výchovy pro ně může být vhodnou alternativou. Proto nelze na tuto péči nahlížet v negativním smyslu slova, ale v první řadě je třeba na ni nahlížet jako na pozitivní pomoc konkrétnímu dítěti.

Například – pokud je dítě týráno či jinak zneužíváno, ústavní výchova může být v tomto případě řešením. Doba odloučení by však měla být dočasná a tento čas by měl být věnován diagnostické a podpůrné péči problémové rodině na její cestě k normalizaci situace. Ideálním stavem je však to, aby se rodina starala o své dítě sama, plnila v dostatečné míře své funkce a dítě tak mohlo žít doma. Pokud to však nelze, musí se zvolit jiná alternativa, která je pro dítě takřikajíc menším zlem. (Sychrová, 2014)

Vychovatel jako klíčový článek

Tak jako v případě pěstounské péče hovoříme o pěstounovi, tak bychom měli zmínit i vychovatele v institucionálním zařízení. Vychovatel v institucionální péči má velmi složité postavení. Na jedné straně jsou na něho kladeny nároky vyplývající z péče o jemu svěřené děti, která by měla mít rodičovský charakter a zároveň řeší profesionální postupy a zvládnutí situací. Vysoké požadavky na pozitivní vlastnosti často vytvářejí až nereálný model ideálního člověka. Práce s dětmi není vždy jednoduchá a člověk, který tuto práci vykonává, by měl mít nějaké dispozice k tomu určené. Mluvíme tak často o osobě, která by měla mít

odborný potenciál, vykazovat prvky dynamické a tvůrčí osobnosti. Vedení zařízení klade důraz také na flexibilitu. Zřizovatel chce často ne příliš vysokoškolsky vzdělaného pracovníka, který je pro něho levnější pracovní silou. Děti ve skupině chtějí vychovatele, který zaujme, je oporou, zároveň není příliš náročný na pohodlí dítěte a nezatěžuje jej svými nároky. Nechtějí náhradního rodiče, spíše hledají jen oporu v zátěžových situacích. Ostatní personál zařízení na vychovatele nahlíží jako na univerzálně a nonstop sloužící osoby, které by měly v první řadě dbát na pořádek a jsou spíše nedostatečně využitou pracovní silou.

Během transformace ústavní výchovy by se měl změnit i náhled na vychovatele a jeho přiblížení se k rodinné péči takovým způsobem, že se vytvoří bytové podmínky podobné modelu běžné rodiny (menší počet dětí ve skupině, pevně stanovené pečující osoby), dále odbourání centralizujících zaměstnaneckých pozic (kuchařka, švadlena, prادلena, uklízečka,...) a zároveň přesunutí jejich pracovní náplně na vychovatele a děti. Je však otázkou, do jaké míry bude možné udržet post vychovatele jako člověka, který pečuje, vychovává a vzdělává děti a proměnit ho v uklízečku, švadlenu či kuchařku, u níž poputuje výchova dětí do pozadí a bude podřízena základní obsluze dětí.

3 TRANSFORMACE DĚTSKÝCH DOMOVŮ

Dětské domovy mají v České republice dlouhou tradici a ve své historii prošly řadou změn. Prošly složitou cestu, aby se dostaly na takovou úroveň, na které se nacházejí v současnosti. I v dnešní moderní době však mají nelehké postavení a je na ně nahlíženo skrz prsty. Prochází krizovým obdobím plným nejistoty ze své budoucnosti. Jaká bude, je ve hvězdách. Výkřikem do tmy bylo jisté prohlášení o jejich rušení. Ovšem o unáhlenosti takových a podobných výroků se v krátké době přesvědčili naši vrcholní politici. Děti nejsou věci na hraní a pokud se dostanou do systému ústavní výchovy a nikoli pěstounské péče, tak k tomu je jisté nějaký důvod. Poukazuje se na to, že děti v dětských domovech vyrůstají bez lásky a chybí jim citové pouto. Je otázkou, do jaké míry dětem toto citové pouto může poskytnout pěstounská rodina, když je po určité době musí vyměnit nebo vrátit do rozhodovacího kolotoče. Náš systém je funkční. To potvrzují děti, které z něj vychází do života a znovu se zpět navrací ve formě návštěvníků a rádi vzpomínají. Ovšem Evropská unie na tuto výchovu nahlíží ze zcela odlišného úhlu. Ve srovnání se zahraniční institucionální péčí naráží na určitá úskalí, za které je Česká republika kritizovaná.

Výbor OSN pro práva dětí, který roku 2003 projednával situaci institucionální péče v České republice a vytýkal systému počty dětí umístěných v dětských domovech. Rostoucí počet jejich umístění na základě předběžného rozhodnutí, roztržitost systému mezi různá ministerstva. Výbor znepokojovalo nedodržování obecných zásad, že děti jsou umísťovány do oblastí značně vzdálených od rodičů. Rodiče často nevědí o svém právu na styk s dětmi a dle jejich vyjádření jsou využívány tresty spočívající v omezování telefonních hovorů či setkáním s rodiči, kontakt je tedy podmíněn chováním dětí. V dalším bodě výbor hovoří o podmínkách a zacházení s dětmi v zařízeních, které vždy nejsou v souladu s rozvíjejícími se schopnostmi dítěte a se zajištěním jeho přežití a rozvoje v nejvyšší možné míře. Údajně chybí individuální přístup k dítěti. Tyto a další připomínky jsou dle Výboru OSN pro práva dětí alarmující a žádá o nápravu dané situace. (Výbor OSN pro práva dětí, 2003)

Transformace vychází z potřeby přeměny. Pod pojmem transformací systému si můžeme představit přetvoření, reorganizaci stávajícího systému s cílem jisté přeměny na něco lepšího, organizovanějšího.

Škoviera (2007) hovoří o transformaci, která probíhá zejména ve čtyřech základních na sebe navazujících rovinách. Ve formě proměny výchovných podmínek, na to dále navazu-

jící změna personální struktury. Změna ovlivňuje prostorové uspořádání v dětských domovech i úprava ekonomických a hospodářských podmínek. Hlavním cílem je vytvořit takové podmínky, které by byly co nejvíce podobné životu v běžné rodině. Důraz je kladen na rozvoj sociálních dovedností, skupina je samostatná jednotka.

Transformace by měla probíhat ve smyslu změny rodinných skupin v rámci dětského domova. Z nich se stane nezávislý útvar, který funguje autonomně. Je zde omezený počet dětí různého věku. Tato skupinka by měla mít ustálené prostředí, které by mělo svými vlastnostmi více připomínat zdravé prostředí v rodině. Takové skupinky by měly přirozenou cestou rozvíjet osobnost dítěte a to s ohledem na jeho věk a schopnosti. Děti by měly snáze rozvíjet komunikaci v sociálním prostředí, být si vědomy svých práv, povinností a odpovědnosti. Starší děti by měly přirozeně vést mladší děti, kultivovat tak jejich postoje, chování. Z těchto skupin by měli odcházet děti připraveny na samostatný život ve společnosti.

Kevin Browne (významný biolog a psycholog na Liverpoolské univerzitě) na konferenci konané v roce 2007 hovoří o tom, že při hodnocení rodiny by měly být využívány standardizované nástroje, které využívají vyškolení profesionálové pracující v týmech. Česká republika žádné takové nástroje nemá vyvinuty a nepoužívá. Hodnocení je ponecháno jednotlivcům, jejichž rozhodnutí může však často rodinu poškozovat. Dále uvádí, že důvodem pro umístění dětí do ústavního zařízení nesmí být chudoba rodiny či špatné bytové podmínky. Uvádí pak dále deset kroků, které jsou součástí jeho deinstitucionalizačního programu a to:

1. Posilování reflexe problému.

Všechny složky, kterých se týká sociálně-právní ochrana dětí včetně státní správy, si musí být vědomy o škodlivých účincích pobytu dítěte v ústavní výchově a o jejím fungování. Měly by zvolit takové alternativy služeb, které by mohly působit jako podpůrné mechanismy pro lepší fungování ohrožených rodin.

2. Ustanovení řídicích orgánů procesu.

Všechny zainteresované subjekty by se měly účastnit řízení procesu změny. Měly by dohlížet na její realizaci v podobě řídicího výboru. Další tým – výkonný tým - by se měl skládat z profesionálů s různými specializacemi a měl by být odpovědný za uskutečnění plánů.

3. Provedení analýz na úrovni země, krajů nebo oblastí.

Je třeba mít přehled o dětech v ústavech (a u každého dítěte znát údaje důležité pro rozhodování), o existujících službách, o personálu ve stávajících ústavech. Pokud je to možné i přehled o kvalitě péče v existujících ústavech.

4. Provedení analýzy na úrovni ústavní instituce.

Po výběru konkrétního ústavu je třeba shromáždit podrobné údaje o dětech a jejich rodinách. Zmapovat významné údaje o personálu a budově. Je třeba znát dynamiku přijímání a propouštění dětí.

5. Návrh systému alternativních služeb.

Návrh nových služeb:

- Preventivní služby
- Reintegrační služby a služby průběžně pomáhající rodinám
- Pěstounská péče a adoptivní péče
- Specializovaná rezidenční péče v malých domovech

Děti by měly být buď vráceny do biologických rodin nebo umístěny v náhradních rodinách. Pro budovu by mělo být naplánováno jiné využití (denní centrum, azyl pro matky s dětmi či pro rodiny). Neměla by být užívána jako ústavní zařízení ani pro jinou klientelu.

6. Plán přesunu zdrojů – finančních a lidských – do nové sítě služeb.

Po analýze stávajících a v budoucnu nutných zdrojů je třeba naplánovat a zajistit přesun zdrojů na nové služby. Z toho vyplývá nutnost přesunu všech ústavních zařízení do kompetence jednoho státního orgánu. Všechny finance plynoucí do provozu zařízení před transformací by měly být využity na provoz nového systému služeb. V prvních fázích přechodu je nutné počítat s vyššími personálními a finančními zdroji, ty se po skončení transformace sníží. Na dobu transformace je tedy třeba najít dodatečné zdroje.

7. Příprava a přemístění dětí.

Umístění dětí by mělo probíhat s ohledem na jejich potřeby. Samotná změna prostředí je stres a to i u vychovatelů. Zvláště zranitelné jsou děti se specifickými potřebami. Snižování počtu klientů ústavu by mělo probíhat postupně, aby byla pozornost věnovaná každému dítěti v dostatečné míře.

8. Příprava a přeškolení personálu.

Někteří dosavadní zaměstnanci ústavu se mohou stát pěstouny dětí, o které až dosud pečovali. Protože nové služby mají být pro rodiny dosažitelné, musí se počítat s tím, že dosavadní zaměstnanci budou pracovat jinde, dojíždět za prací, případně budou muset zvažovat změnu bydliště. Je třeba dostatečná komunikace se zaměstnanci, zvláště s těmi, kteří se cítí být ohroženi ztrátou zaměstnání, případná pomoc při hledání nového uplatnění.

9. Logistická podpora.

Je třeba postupovat podle časového harmonogramu, který je zpracován s ohledem na všechny klíčové faktory. Jsou to: potřeby dětí, jejich připravenost na změnu, existence a zajištění nových služeb (zejména finančních a personálních zdrojů). Je nepřijatelné umísťovat děti do jiných zařízení či do nových nejistých podmínek.

10. Monitoring a hodnocení nového stavu.

Zdravotní stav dítěte a jeho zdravý psychický vývoj jsou dobrými indikátory pro úspěšně probíhající proces integrace. Monitorovat jej je třeba ještě před opuštěním ústavu a v pravidelných intervalech v rodině. Dále pravidelné hodnocení funkčnosti rodiny vzhledem k dítěti s ohledem na rizikové faktory. (Matoušek, 2007)

3.1 Průběh transformace systému péče o ohrožené děti

Problematikou transformace institucionální péče se začala vláda zabývat roku 2003, kdy Výbor OSN pro práva dětí vydal doporučení ke druhé zprávě o stavu naplňování práv dětí v České republice. Ta roku 2008 vydala usnesení o Analýze současného stavu institucionálního zajištění péče o ohrožené děti a zároveň uložila místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí předložit vládě návrh na opatření, jakým způsobem je třeba řešit nedostatky vyplývající z mezirezortní roztržičnosti a zároveň vytvořit koordinační pracovní skupinu. Tato pracovní skupina se měla skládat z místopředsedy vlády a dalších ministrů jednotlivých resortů.

Dnem 19. ledna 2009 vydala vláda usnesení k Návrhu opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti se základními principy obsažené v materiálech s názvem Transformace a sjednocení systému péče o ohrožené děti. Tyto principy byly schváleny a zároveň vláda dala místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí za úkol, aby předložil vládě Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti a dále vybízela k další spolupráci mezirezortní koordinační skupiny za účelem zpraco-

vání návrhu opatření k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti a k další spolupráci na tvorbě Národního akčního plánu (NAP).

3.2 Strategické dokumenty

Jako přirozenou reakci na nátlak Výboru OSN pro práva dětí vznikly dva strategické dokumenty, které se snaží o transformační změny. Těmito dokumenty jsou Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011 a dalším dokumentem je dokument s názvem „Právo na dětství“ Národní strategie ochrany práv dětí na léta 2012 – 2018. Tyto dokumenty se snaží řešit danou situaci díky návrhu aktivit, které pomohou k naplnění daného plánu.

3.2.1 Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011

Tento dokument vznikl mezirezortní spoluprací všech zainteresovaných složek a definuje aktivity nutné ke zkvalitnění péče o ohrožené děti. Hlavními cíli jsou zvýšení kvality práce a dostupnosti služeb pro ohrožené děti a rodiny, tvorba specializovaných ambulantních služeb. Sjednocení postupů pracovníků, jejich proškolení a vzdělávání. Snížení počtu dětí dlouhodobě umístěných ve všech typech ústavní péče a posílení preventivní složky práce s ohroženými dětmi. Podpora dítěte, jeho schopností, osobnosti a zachování životní úrovně pro zdravý vývoj. NAP slouží jako soubor analýz a opatření s cílem sjednotit a zvýšit kvalitu práce s ohroženými dětmi a rodinami. Počet a kvalifikace pracovníků odpovídá potřebám klientů v daném regionu. Změny musí být komplexní, probíhat zároveň a koordinovaně. Transformace se týká oblastí prevence ohrožení dětí a rodin před rizikovým chováním, vyhledávání a práce s ohroženými dětmi a rodinami s důrazem na zachování přirozeného prostředí dítěte, práce s dítětem v náhradní rodinné péči, v institucionální péči a podpora osamostatnění dítěte. Realizaci a koordinaci bylo pověřeno Ministerstvo práce a sociálních věcí, jako ústřední monitorovací orgán. Další významnou roli zde hraje Mezirezortní koordinační skupina.

Tento plán vymezil hlavní cíle meziresortní spolupráce a klíčové aktivity důležité pro zlepšení práce s ohroženými dětmi a jejich rodinami. A to: zvýšení kvality práce a dostupnost služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny, ukotvení společných standardů kvality péče o ohrožené děti, nastavení systému celoživotního vzdělávání pro pracovníky v systému péče o ohrožené děti, propojení služeb pro ohrožené děti a jejich rodiny, primární prevence brání-

cí před umístování dětí do ústavní péče, optimalizace, kontrola a financování péče o ohrožené děti. Dalším cílem je sjednocení postupů pracovníků při řešení nepříznivé situace uvnitř rodiny ohroženého dítěte a to formou zavedení případových konferencí či individuálního plánu klienta. Tento cíl dále souvisí se snížením počtu dětí dlouhodobě umístěných v zařízeních pro výkon ústavní výchovy formou posílení preventivního působení na ohrožené dítě a jeho rodinu, formou rozvoje podpůrných služeb a navýšením počtu kvalifikovaných pracovníků.

Rozhodující důraz je kladen na zachování přirozeného prostředí dítěte, práce s rodinou a poradenskou činnost, která by měla podpořit správné fungování rodiny. Přednost před ústavní péčí by měla mít náhradní rodinná péče, zároveň nárůst těchto náhradních rodin. Větší podpora dětí opouštějící instituce v jejich osamostatňování. (MPSV, 2009)

3.2.2 „Právo na dětství“ Národní strategie ochrany práv dětí na léta 2012 - 2018

Jelikož plnění NAP pro daný rok dle mínění OSN nebylo dostatečné, spíše se na něj nahlíželo kriticky, vznikl další komplexní dokument s názvem Právo na dětství: Národní strategie ochrany práv dětí na léta 2012 – 2018, na nějž se vztahuje Akční plán k naplnění NSOPD na první roky (2012-2015). Akční plán k plnění NSOPD stanovuje úkoly a počítá s maximálním využitím stávajících zdrojů v systému a jeho zkvalitnění.

Ministryně práce a sociálních věcí Mgr. Michaela Marxová v časopise Sociální práce hovoří o NSOPD takto: *„Národní strategie, z níž dodnes vycházíme, si klade za cíl vytvořit systém, který zajistí důslednou ochranu práv každého dítěte a naplňování jeho potřeb, systémem podporující zvyšování kvality života dětí, eliminující diskriminaci a nerovný přístup a podporující všestranný rozvoj dítěte v přirozeném rodinném prostředí, to vše za participace dítěte na rozhodovacích procesech, které se jej bezprostředně týkají.“* (Sociální práce, 2/2015, s. 2)

Akční plán dále definuje 16 cílů a to:

Cíl 1: Zjišťování potřeb dětí

Cíl 2: Zvyšování všeobecného povědomí o otázce práv dětí u dospělých i dětí

Cíl 3: Vytváření příležitostí pro děti a mladé lidi účastnit se rozhodování o záležitostech, které se jich týkají/které je ovlivňují

Cíl 4: Vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi ze znevýhodněného sociálního prostředí

Cíl: 5 Vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi se zdravotním postižením

Cíl 6: Podpora pozitivního rodičovství

Cíl 7: Prevence chudoby

Cíl 8: Vytvoření a zpřístupnění služeb a podpory rodinám a dětem

Cíl 9: Podpora náhradní rodinné péče

Cíl 10: Rozvinutí alternativ péče o ohrožené děti a deinstitucionalizace péče

Cíl 11: Procesy ochrany a podpory prosperity dětí

Cíl 12: Sjednocení systému

Cíl 13: Nastavení legislativních podmínek k zabezpečení pozitivních přínosů a zajištění potřeb dětí a mladých lidí, vytvoření komplexní právní úpravy péče o ohrožené děti a podpory rodin

Cíl 14: Transparentní financování systému

Cíl 15: Sběr dat a jednotný informační systém

Cíl 16: Kvalita práce, vzdělávání a standardy

Prioritami jsou: Participace dítěte, eliminace diskriminace a nerovného přístupu vůči dětem, právo na rodinnou péči, zajištění kvality života pro děti a rodiny.

K naplnění Akčního plánu se počítá se stávající ekonomickou situací. Výdaje na podporu plnění budou čerpány ze stávajícího systému, z projektů podporovaných z evropských strukturálních fondů a dále spolupráce s Finančními mechanismy Evropského hospodářského prostoru/Norska. Dále se počítá s nadacemi, nadačními fondy a dalšími aktivitami občanské společnosti. (Akční plán k naplnění NSOPD, 2012)

Při dodržení tohoto cíle je důležitá shoda s řadou dokumentů a to:

- Úmluvy o právech dítěte,
- Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod,
- Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením,
- Evropské sociální charty a dalších evropských úmluv,
- Akčního plánu z roku 2002 nazvaného „Svět vhodný pro děti“ a revidované deklarace „Svět vhodný pro děti + 5“ z roku 2007,
- Strategie práv dítěte na roky 2012-2015,
- Směrnice OSN o náhradní péči o děti a také z judikatury,
- Evropského soudu pro lidská práva či nálezů Ústavního soudu České republiky.

Národní strategie považuje za stěžejní a prvořadá práva dítěte, jejich ochranu a péči o ohrožené děti. Obsahem dokumentu jsou záměry, cíle a aktivity spojené s harmonogramy plnění a také odpovědností jednotlivých rezortů, monitoringu a hodnocení. Předpokládá se, že Národní strategie bude naplněna v úzké spolupráci vlády, územních samospráv, nestátního neziskového sektoru a občanských iniciativ. Měla by tak být východiskem pro uplatňování práv dětí nejen prostřednictvím změn legislativy, ale zejména každodenní praxí. Nepsaným cílem strategie je vnést do činnosti osob, které pracují s dětmi a pro děti a do celé společnosti smysl Úmluvy. Tvorba funkčního systému, který zajišťuje důslednou ochranu práv dětí a naplnění jejich potřeb, pracuje na řadě principů:

1. Je plně zaměřen na dítě
2. Respektuje potřeby a vývoj dítěte
3. Sleduje dlouhodobý zájem dítěte, podporuje jeho jedinečnost a vývoj
4. Umožňuje rovné příležitosti pro všechny děti bez ohledu na jejich pohlaví, schopnosti, rasu, etnikum, zdravotní postižení, okolnosti nebo věk
5. Zahrnuje do řešení situace děti a rodiny i celé jejich sociální okolí
6. Staví na silných stránkách dětí a rodin a identifikuje problémová místa
7. Funguje integrovaně a ve spolupráci všech zúčastněných subjektů
8. Je trvalým a interaktivním procesem
9. Poskytuje a reviduje opatření a poskytované služby
10. Je založen na objektivně zjištěných skutečnostech a důkazech

Dokument Národní strategie ochrany práv dětí uvádí, že dosažení hlavního cíle bude do roku 2018. K jeho dosažení bude nutno realizovat dílčí cíle, jejichž součástí jsou průřezové priority.

3.3 Od slov k realizaci

Jako první ve své podstatě zahájili realizaci transformace v Pardubickém kraji. Zahájili projekt Transformace péče o ohrožené děti a mládež, do nějž bylo zahrnuto všech osm pobytových zařízení pro ohrožené děti a mládež zřízených Pardubickým krajem a to Dětský domov Holice, Dětský domov Pardubice, Dětský domov Dolní Čermná, Dětský domov Polička, Dětský domov Moravská Třebová, Dětské centrum Veská, Dětský domov pro děti od 1 do 3 let Holice, Dětské centrum Svitavy. Cílem projektu bylo vytvoření transformačních plánů, vzdělávání cílových skupin projektu, zpracování dokumentací, metodik a pracovních postupů pro nově vzniklé nebo transformované služby, komunikační strategie -

jednání u kulatých stolů, tisk letáků pro nově vzniklé služby, zpracování krajské strategie pro oblast péče o ohrožené děti a mládež. Zahájení projektu se uskutečnilo 1. 2. 2015 a jeho předpokládanému ukončení dojde 30. 4. 2017.

Transformační změny ve všech zařízeních vychází z principů strategických dokumentů, které jsme tady již výše zmínili. Vychází z potřeby snížit počty dětí v ústavní výchově alespoň na padesát procent a to nejlépe formou přirozeného odchodu dětí do života. Ostatní děti (v počtu maximálně šesti dětí) jsou umístěny v samostatných bytových objektech buď v okolí centrálního zařízení či v městských částech. Tyto děti jsou intenzivně připravovány na budoucí povolání, na odchod z dětského domova a jejich samostatnost v budoucím životě.

Objekt budovy bude stále využíván a to formou administrativního zázemí pro své pracovníky. V dalších případech se objekt využívá jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc či jako krizové bydlení pro děti a případně jejich rodiny v těžkých životních situacích. V některých případech je zařízení využíváno pro pěstouny (Středisko Veská) nebo se zaměřuje více na podporu biologickým rodinám (DD Holice). Zařízení poskytují ambulantní a terénní služby pro své klienty. Ambulantní služby formou kurzů pro ohrožené rodiny a mladé dospělé nebo edukativně terapeutické aktivity, Dětský klub jako ambulantní sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi (DD Moravská Třebová), zdravotnické služby formou ambulantního centra zdravotních, výchovných a zdravotně sociálních služeb nejen pro ohrožené děti. Terénní služby budou realizovány formou pomoci rodinám dětí, které jsou umístěny v dětském domově, nebo které se vrací zpět z ústavní výchovy. Podpora bude směřovaná k dospělým klientům v samostatných domácnostech formou asistence při jednání s úřadem práce, bankami (DD Pardubice). DC Holice nabízí terénní služby zaměřené na prevenci, kdy se předchází situacím, kdy je nutné odebrat děti z rodin. Hlavním cílem například Dětského domova Moravská Třebová je prevence ústavní výchovy a podpora dětí zaměstnaných rodičů a rodičů samoživitelů v nepříznivé sociální situaci.

V reakci na tuto změnu zařízení sloužící jako pomoc a ochrana pro ohrožené děti a jejich rodiny se vyjádřila ministryně práce a sociálních věcí Michaela Marxová takto: *„Pro děti je velmi důležité, aby mohly vyrůstat ve své vlastní rodině. Pokud to skutečně není možné, tak alespoň v prostředí, které se rodině co nejvíce blíží. Proto vítáme projekt Pardubického kraje, který ukazuje v praxi, jak může vypadat transformace ústavních zařízení směrem ke službám terénním a ambulantním tak, aby se rodinám dařilo překonat potíže a dítě nemuselo z rodiny odcházet. Věříme, že zkušenosti získané v rámci projektu budou inspirací i*

pro další dětské domovy nebo jiná ústavní zařízení pro děti v jiných krajích“. (Michaela Marxová, 2016)

Jako inspiraci v procesu změny si převzaly aspekty systému péče o ohrožené děti ve Velké Británii, na Slovensku a ve Francii. Tyto země zástupci domovů osobně navštívili a seznámili se s fungováním této péče. Projekt je podpořený grantem z fondů EHP a Norska 2009 – 2014 v rámci programu CZ-04 ohrožené děti a mládež. Nyní bude program transformačních plánů jednotlivých dětských domovů a center dokončován. Na jeho vyhodnocení úspěchů a neúspěchů, silných a slabých stránek si musíme ještě počkat.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumná část mé bakalářské práce vychází ze snahy hlouběji proniknout do problematiky transformace ústavní výchovy v České republice. Prostřednictvím rozhovorů a výpovědí oslovených respondentů zjišťujeme pozitivní a negativní vlivy plánované transformace konkrétního zařízení Dětského domova, Základní školy a Praktické školy ve Valašských Kloboukách.

Výzkumný problém vychází ze studií strategických dokumentů týkajících se transformace systému péče o ohrožené děti a jejich praktické využití do systému ústavní výchovy. Dále byly použity praktické poznatky a zkušenosti odborníků z dané profese a následná využitelnost strategických dokumentů v praxi.

Potřeby každého zařízení ústavní výchovy, potažmo dětských domovů, jsou různé a díky výzkumu v dané problematice bychom chtěli poukázat na to, že každé zařízení je individuum a to z hlediska potřeb dětí v něm umístěných. Transformace ústavní výchovy je v poslední době velmi diskutovatelným tématem, proto jsme se rozhodli se jí hlouběji zabývat a zjistit podstatné aspekty, které podle názorů klíčových pracovníků mohou mít na transformaci pozitivní či negativní vliv a v konečném důsledku ji mohou ovlivnit.

Ústředním záměrem mé bakalářské práce bylo teoretické seznámení se s nejdůležitějšími oblastmi dané problematiky a následná konfrontace těchto poznatků s názory lidí, kteří zde pracují. Zajímalo nás také, jaký postoj k jednotlivým oblastem zaujímají z hlediska zaběhnutého a funkčního systému a zda jsou této změně nakloněni.

Volba zařízení byla ovlivněná podmínkami, ve kterých se daný dětský domov nachází a to ve smyslu přípravy na již zmiňovanou transformaci systému péče o ohrožené děti.

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit klíčové aspekty transformace dětského domova potřebné pro rozvoj zvyšování kvality péče o ohrožené děti.

Na základě získaných poznatků jsme se snažili zhodnotit postoje pracovníků v zařízení na změnu fungujícího systému péče o ohrožené děti, jejich stanoviska a evaluace k dané problematice.

Předmětem mého ústředního zájmu se tedy staly tyto tematické okruhy:

- Zjistit, jaký názor mají klíčový pracovníci na snižování kapacity dětí dětského domova.

- Zjistit názor na přesun rodinných skupin do samostatných bytových jednotek mimo dětský domov.
- Zjistit názor na vznik nových služeb v dětském domově, které by podpořily zkvalitnění péče o ohrožené děti.
- Zjistit, zda a jakým způsobem by bylo třeba zkvalitnit komunikační strategie dětského domova vůči spolupracujícím institucím a rodinám dětí.

Zjistit názor klíčových pracovníků na primární změny, které by mohly plynule přejít na režim transformace dětského domova.

4.1 Výzkum

K našemu výzkumu jsme si zvolili kvalitativní metodu. „*Na rozdíl od kvantitativního výzkumu jde kvalitativní výzkum do hloubky zkoumaných jevů (fenoménů), které se ale zároveň snaží začlenit do širšího kontextu. Další specifičností kvalitativního výzkumu je, že v jeho průběhu nezaujímá výzkumník tak velkou distanci od zkoumaných subjektů. Naopak, je s těmito subjekty v bližší, spíš neformální interakci.*“ (Maňák, Švec, 2004, s.22)

Samotný výzkum byl realizován v zařízení ústavní výchovy s názvem Dětský domov, Základní škola a Praktická škola Valašské Klobouky. Zařízení je složeno z několika částí a jeho hlavním účelem je poskytování vzdělávání a výchovy, ústavní výchovy a zajištění stravování. Pro můj výzkum byla důležitá část dětského domova, kde se realizoval i samotný výzkum s vychovateli.

Koncepce a celková struktura výzkumu byla vytvořena s ohledy na strategické dokumenty týkající se transformace péče o ohrožené děti. Inspirativními body průzkumu byly také klíčové oblasti změny, kterými se zabývaly zařízení péče o ohrožené děti v pardubickém kraji, v němž transformace aktivně probíhá.

4.1.1 Metoda výzkumu

Výzkumnou metodou byl zvolen rozhovor. Rozhovor nebo interview, je postaven na interpersonálním kontaktu a jeho úspěšnost závisí na navázání přátelského vztahu a vytvoření otevřené atmosféry. (Gavora, 2000)

Vzhledem k tématu bylo vhodnější zvolit formu polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Takto zvolená metoda nám dala možnost se doptávat na stanovené otázky a také upřesnit stanovené téma v případech, kdy respondenti zcela nerozuměli otáz-

ce. Zároveň se však data jednotlivých respondentů nebudou příliš strukturně odlišovat. V rozhovoru jsou zvoleny dílčí oblasti, který se transformační plány týkají.

4.1.2 Výzkumný vzorek

Účelem bylo zjistit výpovědi pracovníků, kteří se každodenně setkávají s problematikou ústavní výchovy a mají již několikaletou praxi v oboru. Z tohoto důvodu jsou schopni sami posoudit situaci v dětském domově a zhodnotit vhodné alternativy zkvalitnění péče o ohrožené děti, které jsou základním stavebním kamenem transformace daného zařízení. Zároveň by mohli reálně zhodnotit jednotlivé oblasti, kterých se transformace systému týká. Také nám mohou nabídnout další možnosti, jak zlepšit péči o ohrožené děti a jejich rodiny. Všichni jsou zaměstnání v dětském domově ve Valašských Kloboukách a byli ochotni spolupracovat. Pokud bychom chtěli respondenty blíže představit, jedná se celkem o šest respondentů z toho je pět žen a jeden muž. Z důvodu zachování anonymity jsou oslovení Respondent 1, Respondent 2, Respondent 3, Respondent 4, Respondent 5, Respondent 6. Všichni dotazovaní pracují na pozici vychovatel/vychovatelka.

Tabulka č. 1: Informace o respondentech

	Věk	Délka praxe	Dokončené vzdělání
Respondent 1	28	6,5	VŠ - BC
Respondent 2	48	17	SŠ – doplňkové pedagogické
Respondent 3	60	40	SŠ – doplňkové pedagogické
Respondent 4	47	17	SŠ – doplňkové pedagogické
Respondent 5	53	34	SŠ – doplňkové pedagogické
Respondent 6	46	18	VŠ - BC

4.2 Organizace a průběh výzkum

4.2.1 Organizace

Celý název organizace je Dětský domova, Základní škola a Praktická škola Valašské Klobouky. Zřizovatelem zařízení je Zlínský kraj dne 1. 9. 1991 a ředitelem je Mgr. Josef Fušek. Součástí zařízení je odloučené pracoviště v Návojně a jedno oddělení školní družiny.

Dle vnitřního řádu dětského domova je jeho stěžejním úkolem připravit děti na vstup do života po absolvování základní školní docházky a ukončení přípravy na budoucí povolání v tom smyslu, aby děti byly schopny se efektivně začlenit do společnosti. Jeho posláním je podpora těchto dětí a cíleně působit na všestranný rozvoj dětí, umožnit jim kvalitní přípravu na vyučování, aktivní odpočinek, sportovní a tělovýchovnou činnost a organizování zájmové činnosti podle potřeb a přání dětí. „Protože DD nahrazuje výchovu dětí v normální rodině, je zvláštní důraz kladen na citovou složku výchovy a na výchovu k rodičovství. Dokonalý odpočinek zabezpečuje domov kvalitním ubytováním, které odpovídá hygienickým požadavkům.“ (DD, ZŠ a PrŠ Valašské Klobouky, 2014)

Celková kapacita dětského domova je třicet dva dětí ve čtyřech rodinných skupinách. O jejich péči se stará osm denních vychovatelů vždy dvě denní kmenové tety a čtyři noční – bezpečnostní pracovníci. Jsou zde k dispozici také dva asistenti pedagoga. Dalšími lidmi pečujícími o blaho dětí je sociální pracovníce, vedoucí stravování, kuchařky, pradlena, uklízečky, údržbář. Ti vši se starají o bezpečí, blaho, péči a výchovu dětí umístěných v zařízení.

4.2.2 Průběh výzkumu

Výzkum probíhal v dětském domově ve Valašských Kloboukách. Pro jeho realizaci byli osloveni zde pracující vychovatelé, aby vyjádřili svůj názor na danou problematiku. Doba pro rozhovor byla vyčleněna dle přání a možností respondentů tak, aby měli dostatečně klidné prostředí a mohli se plně soustředit na kladené otázky. Ze začátku rozhovoru jsme chvíli pohovořili na dané téma mimo záznam. Při neutrálním rozhovoru se respondenti uklidnili, jelikož zde byla znát menší nervozita. Všichni jsou pracovníky s několikaletou praxí v oboru a jistými pracovními zkušenostmi. Byli velmi ochotní a svolili k zaznamenání rozhovoru na záznamník. Na jednotlivé otázky odpovídali pravdivě dle svého nejlepšího uvážení. Z hlediska mé volby polostrukturovaného rozhovoru jsem měla možnost se dále doptávat respondentů a držet je v rozhraní položené otázky, jelikož se občas rozhovořili a zavedli svou odpověď do jiné roviny.

4.3 Zpracování dat

Rozhovorů se zúčastnilo šest respondentů. Bylo stanoveno celkem čtrnáct kategorií, které nám poslouží k redukci dat. Ke každé kategorii byly přiřazeny kódy dle odpovědí respondentů na danou otázku.

O zpracování dat a návrhu kategoriálního systému hovoří Hendl jako o „návrhu popisného systému kategorií pro systematickou klasifikaci a roztrídění dat, přičemž se silněji nebo slaběji vychází přímo z nashromážděných dat. Jejich pomocí uspořádáváme datový materiál tím, že ho přiřazujeme k různým nadpisům.“ (Hendl, 2005, s. 211)

1. Kategorie: Snižování počtu dětí

Kódy: Čtyři až pět dětí; Ku prospěchu věci; Dobrý počin; Zázemí rodinné buňky; Šance udělat maximum pro děti; Více času na děti;

Respondent 1: „Myslím si, že čtyři až pět dětí je optimální. Sedm až osm dětí je velmi těžké s nimi pracovat a hledat individuální cesty k dětem je obtížné.“

Respondent 2: „Myslím si, že kdyby se zmenšil počet dětí ve skupinkách, tak by to bylo lepší, ku prospěchu věci. Péče by byla lepší. Určitě bych měla více času na výchovu, volnočasové aktivity a vůbec na práci s dětmi.“

Respondent 3: „To by byl dobrý počin, jelikož mít osm dětí ve skupině, je dost. Je rozdíl mít osm zdravých nebo osm handicapovaných.“

Respondent 4: „Pro, že by se snížil počet dětí v dané rodince, skupince, že ten daný člověk, vychovatel, pěstoun by měl víc času na dítě, ale zase na druhé straně v dětském domově jsou rodinné skupiny, rodinné buňky, zázemí je již vytvořené, tak proč ho tak najednou měnit nebo přeměňovat úplně zcela od základů...“

Respondent 5: „Já osobně zastávám názor na co nejnižší počet dětí ve skupinkách, aby se zkvalitnila práce vychovatelů a v konečném důsledku i pro děti. Když mám v péči šest až sedm dětí, nemůžu pro ně udělat ani z poloviny to, co bych chtěla, když budu mít polovinu těch dětí, tak ta šance je větší a odrazí se to na dětech.“

Respondent 6: „To bych určitě uvítala, v současné době je v dětském domově šest až osm dětí, v našem domově máme děti se zdravotním postižením, tam bych dala čtyři děti strop.“

Z hlediska této kategorie se všichni shodně vyjádřili na tom, že souhlasí se snižováním počtu dětí ve skupině. Této možnosti jsou nakloněni a to především z důvodů většího prostoru na individuální práci s dítětem, která je u dětí v dětském domově velmi prioritní. Je důležité s dětmi navázat bližší osobnější vztah, čímž jim může vychovatel pomoci vypořá-

dat se se složitou situací. Tuto situaci velmi těžce nesou a hledají vysvětlení, kde se stala chyba a zda ta příčina není v nich samotných.

Děti s různým druhem zdravotního znevýhodnění potřebují individuální péči, což při vyšším počtu dětí ve skupině příliš nelze. Momentálně se ve skupinách v daném dětském domově vyskytuje v průměru sedm dětí na jednoho vychovatele. Děti mají své potřeby a úkolem vychovatele je k těmto dětem přistupovat tak, aby dítě nestrádalo jak po stránce citové, tak fyzické a i materiální. Ovšem při tak vysokém počtu ve skupině to není jednoduché.

Dle výpovědi respondentů se v domově vyskytují v hojné míře děti s různým druhem zdravotního postižení. Jedná se například o poruchu autistického spektra nebo s lehké až středně těžkým mentálním postižením. Tyto děti potřebují takovou formu vztahu a přístupu, která by jim plně vyhovovala. Vyhovovala jejím potřebám a zároveň umožnila práci s dalšími dětmi.

K dalším úskalím zařízení patří velmi početné sourozenecké skupiny dětí různého věkového rozložení. Děti jsou rozděleny do jednotlivých bytů dle své fixace na ostatní sourozence. Tyto děti mohou kdykoliv přijít za svými sourozenci, je jim vycházeno maximálně vstříc ve všech jejich potřebách. Součástí těchto skupin jsou velmi malé děti, které potřebují zvýšenou individuální pomoc a podporu. V zařízení se momentálně vyskytují dvě nejmenší děti ve věku dva a půl a tři roky. Jen samotné tyto děti potřebují individuální přístup, což však při výše uvedeném počtu dětí v rodinné skupině a s tím spojeném faktu, že se zde vyskytují další děti s různými zdravotními problémy, zejména psychického rázu, způsobuje, že prakticky není možné vycházet všem dětem vstříc a potřebným způsobem.

S ohledem na snižování počtu dětí v dětských domovech se objevuje i otázka financí a dalšího financování pracovní síly, která se stará o tyto děti. Pokud se bude snižovat počet dětí ve skupinách, budou se propouštět zaměstnanci, jelikož jejich financování z důvodu nízkého počtu dětí v domově již není možné. Zní to relativně logicky, ovšem je to zcela v rozporu s tím, že péče musí být rozdělena mezi psychicky nemocné děti a děti s nízkým věkem. Z těchto důvodů nelze poskytnout stejnou péči skupině sedmi dětí se zdravotním znevýhodněním nebo čtyřem dětem s podobnými požadavky a nároky. Je samozřejmé, že práce s menší skupinou by byla intenzivnější, vřelejší a poskytovala by prostor pro vytvoření kvalitnější citové vazby, jelikož by pedagog měl více času na práci s dětmi. Vychovatel by mohl lépe řešit problémy jednotlivce a plánovat více volnočasové aktivity. Děti často

trpí psychickou deprivací po příchodu do zařízení a práce s menší skupinou dětí a se skupinou odborníků, by mohla dítěti jen maximálně prospět.

2. Kategorie: Vliv transformace na zaměstnance

Kódy: Propouštění; Více zaměstnanců-více času na dítě; Změny na určitých pozicích;

Vznik nových pozic; Snížení počtu dětí i zaměstnanců; Málo finančních prostředků

Respondent 1: *„Když nebudou děti, nebudou vychovatelé, potažmo se budou snažit je zapojit jinak v jiných zařízeních.“*

Respondent 2: *„Při kapacitě třicet dva dětí by bylo více skupin a já bych to nechala tak, jak to je, aby teta měla podporu od ostatních, aby pomáhala uklízečka a kuchařka, aby to fungovalo tak, jak to je zavedené. Aby ta péče byla věnovaná jen dětem.“*

Respondent 3: *„No pro vychovatele by se to nedotklo, spíše možná s navýšením míst, ale nevím, jak s hospodářskými pracovníky jako kuchařka, prادلena, tam by se jich tyto změny pravděpodobně dotkly. Bud' by se snižovaly úvazky, nebo by se propouštělo.“*

Respondent 4: *„Ono by k propouštění ani docházet nemuselo, ve skupině máme děti postižené, takže by to možná vliv být nemusel, protože by se mohli vytvořit asistenti, asistentské dvojice ve skupině, rodince, tím by se zkvalitnila péče o děti a práce dospělého k jednotlivým dětem.“*

Respondent 5: *„...snižují počet dětí na polovinu, tím pádem i snížení počtu zaměstnanců. Výsledkem ovšem není nic jiného, než to, že mohou tvrdit, že máme menší počet dětí v ústavní péči. To se celkem dobře poslouchá. Všichni jsou rádi, ale že jsou to děti, které spadají do jiných sítí a že spadají do jiných zařízení, to už nikdo neřeší.“*

Respondent 6: *„Cítím z konferencí nebo sešlostí, kterých se účastníme a informací z jiných dětských domovů, že chybí peníze, a když chybí peníze, tak se bude propouštět. Propustíme prادلenu, kuchařky, ale nevím, kde zbude čas tetě vychovatelce na výchovu, vzdělávání, lásku. Budeme uklízet, vařit, všechno to má být v přirozeném prostředí, ale bude se šetřit.“*

Kategorie, která je také důležitou součástí transformace, se věnovala problematice propouštění zaměstnanců pečujících o děti v dětských domovech. Výpovědi se shodují v tom,

že když se bude snižovat počet dětí v zařízeních, bude nutno poupravit i počet lidí pečující o děti. Z hlediska menšího počtu dětí může být skupinka samostatnější a může převzít péči hospodářských pracovníků - kuchařek, pradelny, uklízeček. Ovšem pokud tyto děti jsou z větší části zdravotně znevýhodněny, veškeré břemeno zůstává na vychovatelích, kteří budou nuceni tuto činnost vykonávat za děti, jelikož tyto děti s ohledem na svůj zdravotní stav činnost nezvládnou. Pokud však bereme v úvahu stránku, kdy jsou děti zdravé, mohla by to být výhoda ve smyslu jejich přípravy na vlastní samostatný život. Úbytek pracovníků by však většina respondentů příliš neuvítala, jelikož jak jsme uváděli již výše, většina dětí je v zařízení zcela nesamostatná a nikdy nedosáhne úplné samostatnosti v běžném životě. Budou potřebovat vždy pomoc okolí a průvodce životem.

3. Kategorie: Přemístění bytových jednotek

Kódy: Využití volnočasových aktivit; Problém handicapu; Výhoda pro zdravé děti; Včlenění se do společnosti; Mít pevný základ; Problém pro zdravotně znevýhodněné děti

Respondent 1: *„Zdravé děti by mohly mít nadosah volnočasové aktivity ať už kroužky a tak dále, budou blíž.“; „Najdou si lépe záliby, kroužky, kamarády, ale samozřejmě to může mít i negativa.“; „Děti by mohly jezdit dopravou, cestovat, naučily by se nakupovat, naučily by si zařídit osobní věci, ale záleží na mentálních schopnostech.“*

Respondent 2: *„Protože my jsme dětský domov, kde je více než padesát procent handicapovaných dětí myslím si, že by to byl problém. Máme na naší půdě i školu a takto nám to tady vyhovuje.“*

Respondent 3: *„Pro zdravé děti by to nebylo špatné, větší možnost kroužků, zájmových oblastí, děti by se více podívaly do společnosti, ale pro děti, které máme my, které jsou znevýhodněné, potřebují kolem sebe velký prostor na vybití svého fyzického potenciálu a jestli budou někde mezi činžákama, nebylo by to dobré.“*

Respondent 4: *„Kladný názor, ale pro skupinky, rodinky, které již jsou staršího věku (myšleno starší věk dětí), aby se více zapojovaly do dění města nebo byly součástí toho dění. A určitě postupně.“*

Respondent 5: „*Když budou mít dobrý a pevný základ, tak to ustojí, myslím si, že stěhování do rušných míst není podmínka, ale může to být výhoda. Nemám nic proti životu ve městě, ale vše má své úskalí.*“

Respondent 6: „*Kdybych neměla ty zkušenosti, tak povím ano, pojďme do centra, je tam všechno, ale se zdravotně postiženými dětmi, s tak závažným postižením co máme, tak to zde děckám hodně pasuje.*“

V kategorii přemístění bytových jednotek hodnotili respondenti možnost přesunu jednotlivých výchovných skupin, jednotek do města, kde je k dispozici více služeb, více možností volnočasových aktivit, škola, školka a tak dále. V tomto se všichni respondenti shodují. Je to pozitivní myšlenka, kdy můžeme těmto dětem vyjít vstříc v jejich větším osamostatňování se v životě, umožnit jim žít životem co možná nejbližší podobným rodinnému stylu. V jednotlivých bytech, které by byly vedeny samostatně. Děti by si sami hospodařily, pečovaly o zařízení bytové jednotky i o sebe. Mezi respondenty se liší názory na to, jak by tyto skupiny vypadaly a kdo by zde pracoval. Takové přemístění by bylo však možné, ba i vhodné, u zdravých dětí, které by se tak mohly dostatečně připravovat na svůj budoucí život a samostatnost. V případě zdravotně znevýhodněných dětí by tato varianta nebyla příliš vhodná a to z několika hledisek. Děti se zdravotním handicapem, hlavně psychického rázu, by měly složitý pohyb ve městě, vycházky by musely být pouze s asistencí zodpovědné osoby. Souvisí to i s přijetím těchto dětí většinovou společností, kdy děti s autistickými rysy, děti se středně těžkou a těžkou mentální retardací, deprivované děti mají specifické chování. Vyžadují speciální přístup a i samotný přesun by pro ně nebyl příliš vhodný. Je zde spousta rizik a spíše negativ, která by dětem neprospívala. Pro setrvání dětí v dosavadní lokalitě hovoří zdravotní stav většiny dětí i prostředí, kde se dětský domov nachází, několikaletá existence zařízení v dané lokalitě, její situovanost, chráněný prostor, kde se mohou děti plně realizovat, popřípadě vyventilovat své negativní emoční tenze. Zařízení má k dispozici vlastní automobil, který plně využívá nejen na přesuny do vedlejšího města, kde děti navštěvují základní školu a školku, ale i na přesuny za volnočasovými aktivitami a organizovanými akcemi.

4. Kategorie: Umístění dětského domova

Kódy: Rizikovost přesunu do města; Ideální prostředí; Vyhovující umístění; Mimo společenský život; Výhoda klidného prostředí; Ideální prostředí pro zdravotně znevýhodněné děti

Respondent 1: „Když chtějí jít do města na vycházku, tak musí jít po cestě, což je velmi nebezpečné, což si myslím, že to není dobře.“

Respondent 2: „Úplně perfektní, příroda, les, žádné negativní vnější vlivy. Jsme v ideálním prostředí, máme vlastní auto, jezdí autobus a pro tyto handicapované děti – perfektní.“

Respondent 3: „Vyhovuje, je v přírodě, je zde velká zahrada, je to v přírodě, blízko lesa a pokud přijdou problémové děti z větších měst, nemají takovou možnost kamarádů, které by je mohli negativně ovlivnit a dostat se tak k alkoholu, drogám.“

Respondent 4: „Mně osobně vyhovuje, ale pro tyto děti si myslím, že by měl být více v rámci města, že domov je spíše odstrčený.“

Respondent 5: „Já myslím, že ano, místo je to dobré a v dnešní době, kdy dostupnost informací a služeb je realizovatelná, tak my máme spíše výhodu, že jsme v prostředí pro naše děti vyhovujícím, klidným, blízko přírody, ne v nějakém stresujícím prostředí velkoměsta.“

Respondent 6: „Máme děti se zdravotním postižením, pro nás je přirozenější prostředí kde se vyskytují doted'. Pokud by však byla zdravá skupinka, tak by to bylo výborné.“

U většiny dotazovaných respondentů byly odpovědi pozitivní. Vyhovuje jim situovanost dětského domova a vyžití, kterým okolí disponuje. Okolí dětského domova je charakterizováno jako klidná oblast nedaleko většího města, kde jsou na dosah služby a obchody. Ovšem někteří respondenti shledávají, že rizikovost spočívá v přesunu do tohoto města, kdy hrozí riziko nebezpečí, které se může objevit. Ovšem je otázkou, které děti zvládnou přesun samostatně. Určitě je na zvážení vychovatele, které děti jsou natolik samostatné, že toto riziko absolutně zvládají ve stejné míře jako děti z běžných rodin. I takové situace dětem pomáhají ve tvorbě zkušeností a v péči o vlastní bezpečnost, v růstu osobní samostatnosti a předvídání rizik s tím spojených. Výhodou je, že před zařízením je zřízena autobusová zastávka, z níž se děti mohou autobusem dostat tam, kam potřebují.

V tomto prostředí se mohou i minimalizovat možnosti patologického sociálního chování díky vlivu party, která na děti může negativně působit. Řada dětí prochází různým osudem, často tak probíhá i jistá forma resocializace. Děti pochází z různých rodinných poměrů, kdy krádeže byla jedinou možností jejich obživy. Pro tyto děti je situovanost našeho zařízení spíše výhodou a jistou druhou šancí na relativně slušný život. Pro děti z tohoto dětského domova může být výhodou významná absence různých part, kde může docházet ke konzumaci alkoholu či k experimentování s dalšími návykovými látkami nebo k nějakému jinému druhu rizikového chování.

5. Kategorie: Komunikační strategie

Kódy: Komunikační síť; Dobrá komunikace; Dobrá spolupráce; Větší spolupráce s OSPOD; Soudržnost; Intenzivnější komunikace s OSPOD

Respondent 1: „*Kdyby se udělalo nějaké sezení i s panem ředitelem a dalšími lidmi, řešili bychom problémy, které mají a co je zajímavá.*“

Respondent 2: „*Komunikujeme pravidelně, nemáme problém. Když potřebujeme, vždy se domluvíme.*“

Respondent 3: „*Tak toto je na dobré úrovni, ať už se školou, speciální školou, základní, školkou, učilištěm, tam problém není, vždy si vyjdeme vstříc.*“

Respondent 4: „*Tady bych zahrnula práci s OSPODem, který by měl nabádat rodiče na větší intenzitu a my děti k většímu styku s rodiči, jelikož návštěvnost není nijak omezená, korigovaná, mohla by být lepší, ale jejich momentální způsob života je neláká k tomu, aby kontakt s dětmi rozvíjeli nebo vytvářeli lepší budoucnost.*“

Respondent 5: „*Lidé musí být schopní se domluvit ve prospěch dítěte, například přesvědčit rodiče, aby spolupracovali ve prospěch dítěte. Důležitá je spolupráce odborníků.*“

Respondent 6: „*Ke službám odborníků dojíždíme, komunikace probíhá bez problémů. OSPOD přijede 2x do roka se podívat za dětmi. Doveze dárečky, ale kdyby se za dětmi přišli pohrát, tak to ne. Komunikace je slabá, vázne.*“

Respondenti uvádí, že komunikace a spolupráce všech složek spolupracujících a podílejících se na výchově a péči o děti je na velmi dobré úrovni. Ze strany školy, odborných

zdravotnických služeb i ostatních složek, které se podílejí na výchově a vzdělávání dětí, je patrná snaha vycházet si vstříc ve všech ohledech. Ve shodě však uvádí jako nedostatečnou komunikaci mezi složkami orgánu sociálně právní ochrany dítěte, která však bude konkrétněji rozebrána v další kategorii. Je tady patrný i návrh jistých komunikačních strategií formou jakéhosi kolokvia, kdy se zainteresované osoby sejdou a řeší aktuální problém konkrétního dítěte v jeho prospěch a ve snaze nalézt vhodnou alternativu a řešení dané situace.

6. Kategorie: Spolupráce s OSPOD

Kódy: Pozitivní přístup; Nízká návštěvnost; Nejednotné postupy; Nedostatečná angažovanost; Neprofesionalita pracovníků; Nedostatečná empatie

Respondent 1: *„Myslím, že probíhá výborně. Probíhá prostřednictvím naší sociální pracovnice, spolupracují s dětmi, vždycky jim dovezou nějaký malý dárek, zeptají se, jak se mají a snaží se spolupracovat s rodinou, s dítětem a s námi.“*

Respondent 2: *„Tráví málo času s dětmi, předají dárky nebo balíčky, občas nevhodné, ale jinak s pracovníci jsme v kontaktu a spolupracujeme spolu, akorát ty návštěvy bývají sporadické.“*

Respondent 3: *„Spolupráce je spíše na dálku, my máme svoje představy, oni mají svoje představy, děti mají svoje představy a dát to dohromady je strašně složité a na dlouhé lokty. Nejednotný názor na dítě a nejednotný názor na rodinu.“*

Respondent 4: *„Špatná komunikace a malá intenzita návštěv. Sociální pracovnice děti nějak moc nepozná a my nevíme informace o rodině nebo jsou informace zkreslené, podání informací může být zkreslené.“*

Respondent 5: *„Špatně, nedostatky jsou v lidech, ani jedna setina, co mám zkušenost s pracovníky, nepracuje tak, jak by měla. Oni mají svoje předpisy, napiše si návštěvy, je s dítětem 3 minuty, ani jej nepozná. Místo toho, aby jej vzala někde, v klidu si popovídali.“*

Respondent 6: *„V samotné činnosti lidí pracujících v sociálních službách, hodně je to práce od stolu, vzdálená, chladná práce, zájem o dítě je vlažný. Nemají vztah k dětem.“*

U kategorie týkající se práce orgánu sociálně právní ochrany dítěte respondenti uvedli, že práci shledávají nedostatečnou. Sociální pracovníci nepracují pokaždé tak, jak by se od nich očekávalo. K dětem přistupují chladným způsobem. S dítětem kolikrát nemají žádný vztah a děti k nim občas také přistupují jako k lidem, při jejichž návštěvě utrží pouze zisk formou dáreků, které obdrží při každé návštěvě sociálních pracovníků. Toto je špatná situace. Sociální pracovnice by měla být nejbližším pobočníkem a hlavně člověkem, který by měl rodinu stmelovat, doporučovat opatření rodině, aby napravila v co nejkratším časovém úseku svou situaci a dopomohla tak k návratu dětí domů. Na druhou stranu by měla dítě informovat o situacích a fázích, ve kterých se rodina dítěte nachází a nezkreslovat rodinnou situaci jen z toho důvodu, aby se zavděčila dítěti. Záleží však na lidech, kteří profesi sociálního pracovníka vykonávají. Jak můžeme vidět, existuje zde i zcela pozitivní názor, který shledává spolupráci na výborné úrovni, je zcela spokojen s činností, kterou sociální pracovníci vykonávají a s ohledem na jejich spolupráci. To může svědčit o lidech na pravém místě, kteří činnost vykonávají zodpovědně a v takové míře s ohledem na aktuální případ, který momentálně řeší. Další názory již tak pozitivní nejsou, spíše reprezentují postavení, že s dětmi netráví příliš mnoho času, spolupráce je na dálku, spíše od stolu, sporadické návštěvy, zkreslené podávání informací. Respondenti uvádějí, že sociálním pracovníkům chybí empatie. Při práci s dětmi a jejich rodinou je důležitá objektivnost hodnocení daného případu. Důležité pracovat s dítětem s přihlédnutím na jeho věk a zdravotní stav. Nejednat s dítětem jen z důvodu plnění svých povinností, ale jednat v zájmu dítěte a být blízkým spojencem mezi ním a svou rodinou.

7. Kategorie: Spolupráce s rodinou

Kódy: Špatná spolupráce s rodinou; Neochota k spolupráci; Nezájem rodičů; Zjistnost;

Vhodné podmínky pro spolupráci; Prioritou je kontakt rodiny a dětí

Respondent 1: „*Je třeba více spolupracovat s rodinou u nich a pomoci jim řešit problémy, ale to občas nejde. Špatně se s nimi komunikuje, spolupracuje. Lžou.*“

Respondent 2: „*Je to složité, my se snažíme, dveře jsou otevřené, děti je vidí rády, ale oni ani nechtějí spolupracovat. Někteří se stydí, spousta je jich nezaměstnaných, alkoholiků a to je potom ta práce úplně špatná. Slibují a nedodrží.*“

Respondent 3: „Minimálně z osmdesáti procent rodiče nemají zájem, neberou si je na prázdniny, prodloužené víkendy. My je k tomu musíme dotlačit, nebo je k tomu tlačí děti, ale velice zřídka mají rodiče zájem. Rodič ví, že je o děti postarane a leckdy to ještě vypadá tak, že vzali nám tři děti a uděláme si další.“

Respondent 4: „Je to individuální. Když budu hovořit za nás, rodiče se zajímají, ale zájem je povrchní, děti žijí v klamu a návštěvnost rodičů je velmi malá. Komunikace s rodiči má spíše zistný charakter. Zistná jak od rodičů, tak děti i když je tam udržuje telefonický kontakt.“

Respondent 5: „Vytvořit pracovníkům domova takové podmínky, aby svou práci mohli vykonávat lépe. My ty podmínky opravdu nemáme. Těžko budete spolupracovat s rodiči, kteří jsou vzdálení dvě hodiny a mají dítě u nás, i když dneska nic není nemožné a pokud se vytvoří podmínky, tak i toto může fungovat.“

Respondent 6: „Probíhá prostřednictvím sociální pracovnice, která komunikuje s rodinami, zpracováváme zprávy o dítěti. Písemnou formou se snažíme rodiče motivovat k většímu kontaktu s dětmi. Radíme jim, co by měli dělat, aby si dítě mohli vzít domů, například na prázdniny, aby měli podmínky. Podporujeme kontakt s biologickou rodinou. Voláme příbuzným, abychom dopřáli pobyt doma. Je to velká priorita pro nás.“

Spolupráce s rodinami je další kategorií zabývající se danou problematikou. Pokud hovoříme o transformaci dětských domovů, musíme zvážit i vztah dětí a jejich rodin, kdy tento vliv může být klíčový. Nápravou rodinného prostředí rozumíme znovuvytvoření podmínek, které mohou vést k návratu dítěte do jeho přirozeného prostředí. Pokud takové podmínky vytvořeny nejsou, dítě zůstává v náhradní výchově. Pokud dítě není z jakýchkoli důvodů (zdravotní, sociální,...) vhodné pro umístění do pěstounské péče, zůstává poslední alternativa – umístění do zařízení pro výkon ústavní výchovy, kterými mohou být například dětské domovy. Ty se pak dále snaží vytvořit takové komunikační strategie práce s rodinou dítěte, aby ovlivnily jejich vztah a ovlivňovali jej tak, aby byl co nejintenzivnější. To ovšem při péči o všechny děti z pozice vychovatele jako člověka, který v přímé práci o tyto děti pečuje, není možné na takové úrovni, aby dosahovala dostatečné výsledky. Často však chybí zájem ze strany rodiny, která se o své děti nechce starat a ani se zajímat. Děti navštěvují jen zřídka. Vychovatelé se snaží navázat kontakty s rodinou, mnohdy však bez odezvy nebo s minimálním zájmem. Komunikace bývá o to složitější, pokud se rodiče často stěhují a nelze se s nimi nijak spojit, jelikož nevládní žádný telefon, žijí ze dne na

den a často v hojné míře užívají alkohol. Komunikace a spolupráce probíhá i se sociální pracovníci v zařízení a sociálním pracovníkem na OSPOD. I přes společnou snahu o zlepšení situace v rodině a vytvoření vhodných podmínek v domácnosti umožňující návrat dětí domů se nedaří tuto situaci změnit a ve většině případu je problém na straně rodičů, kteří svoji situaci nechtějí řešit, vyhovuje jim a o děti již nemají zájem. Mnohdy tuto situaci řeší tím způsobem, že si založí novou rodinu s jiným partnerem. Je však otázkou, zda se tím jejich problémy vyřeší.

8. Kategorie: Nové služby

Kódy: Odborná a terénní pomoc; Podpora odborníků na pracovišti; Psychologická pomoc; Nedostatek odborné psychologické podpory; Uplatnění supervize; Přítomnost odborníků

Respondent 1: *„Mohla by tu být zdravotnice, nějaký etoped, dále určitě pozice pro práci s rodinou toho dítěte.“*

Respondent 2: *„Určitě pomocné služby vůči našim dětem a vychovatelkám, etoped, logoped, psycholog. Bylo by fajn, kdyby tyto služby byly v baráku. Kdyby byl i pružnější systém.“*

Respondent 3: *„Myslím, že tady chybí psycholog, možná etoped, ale hlavně psycholog, jelikož děti se tetě se vším nespojíte, takže ten odborník přeci jen ví, jak uhodit na tu správnou strunu a je to odborník, kterému by ty děti řekly mnohem víc.“*

Respondent 4: *„Větší spolupráce s psychologem, který v domově není a je problém v našem kraji najít.“*

Respondent 5: *„Supervize je první věc. Je dobré, když s dítětem pracuje kompaktní skupina dospělých. A s těmi dospělými se musí taky pracovat, aby si nehledali novou práci, aby nevyhořeli a aby jim někdo pomohl vyřešit problémy.“*

Respondent 6: *„My za odborníky dojíždíme, to bychom se museli do velkého města přesunout, potom by to bylo snazší. Ideální je, že bychom je měli kolem sebe a ideálněji ještě v našem zařízení, všechno je to ale otázka peněz.“*

Z reakcí respondentů na otázku, jaké nové služby jim chybí v zařízení, je patrné, že by uvítali pomoc těchto odborných pracovníků - logoped, etoped, psychologické poradenství, terapeutické služby pro děti. Určitě by všechny služby napomáhaly k efektivnější práci

s dětmi a ve prospěch dětí. Vychovatelé pracují s dětmi, z nichž velká část trpí psychickými poruchami či onemocněními a odborná pomoc patří do běžného života těchto dětí. Řada dětí je medikovaná a potřebuje pravidelné kontroly. Systém vytváří dlouhé čekací doby, což je často v urgentních situacích problémové. Dalšími možnými službami, které by respondenti uvítali, je pomoc supervizí a supervizorů jako prevence syndromu vyhoření a možnost konzultace daného problému s jinými kolegy a nacházení nejvhodnějšího řešení. Supervize skupině, jednotlivci a celkově i celé organizaci pomáhají vnímat a reflektovat vlastní práci a vztahy, nacházet nová řešení problematických situací. Cílem absolvování supervizí může být vyšší uspokojení z práce, zvýšení její kvality a efektivity. Ovšem, jak uvedl jeden z respondentů „všechno je to otázka peněz“ a pokud na tyto služby nejsou vyčleny prostředky a zařízení tyto prostředky nemá, nemohou být tyto služby poskytovány.

9. Kategorie: Důvody transformace

Kódy: Dlouhodobé neřešení situace; Vliv politiky; Politický tlak; Zkvalitnění péče; Kritika EU; Počty dětí v ústavní péči

Respondent 1: „*Tento problém se dlouho neřešil, jsou tam zastaralé věci a hlavně co nejvíce snížit počty dětí a nechávat děti co nejvíce v rodinách.*“

Respondent 2: „*Myslím si upřímně, že asi někdo ve vládě přišel s novou myšlenkou, vizí a chce něco změnit.*“

Respondent 3: „*Příčinou mohou být zájmové skupiny, které se starají o děti a nemohou se domluvit na systému, přejímají koncepce ze Západu, které jsou tam přežitě. Taková nesourodost, nikdo neví, co je lepší, každý na to má svůj názor. Tlak z vrchu, Evropské unie, která zavrhuje systém péče, ale osobně si nemyslím, že by ta péče byla až tak špatná.*“

Respondent 4: „*Změna služeb, sociálních, změnit ústavní péči v nějakou menší formu, která se dá lépe řídit, organizovat, zabezpečovat. Zkvalitnění péče o děti.*“

Respondent 5: „*Jedině politickým tlakem, kritika ze strany EU jen kvůli tomu, že v zahraničí to dělá někdo jinak, tak mi místo toho, abychom si sedli a řekli, že my máme nějaký funkční systém. Ne slepě přebírat zahraniční modely.*“

Respondent 6: „...velký problém jsou vysoké počty dětí. My třeba v našem domově máme velkou romskou rodinu a ne jednu, to je hromada sedmi sourozenců, pěti sourozenců a ty počty dětí se nedají, máme je rozpůlit? My je nemůžeme rozpůlit.“

Problematika transformace není krátkodobou záležitostí. Probíhá od roku 2003, kdy byla Česká republika kritizována Výborem pro práva dítěte OSN za situaci dětí vyrůstajících v ústavních zařízeních, chybějící individuální přístup, omezování kontaktů dětí s jejich původní rodinou a blízkými osobami a také nedostatečnou pomoc dětem při opuštění ústavního prostředí. Naše země patří mezi země s vysokým počtem dětí umístovaných do institucionální péče v Evropě. Toto všechno, mimo jiné, byly podmínky, které vytvářely politický tlak na naši vládu, ta reagovala na dané připomínky. Je však otázkou, jakým způsobem tyto reakce budou vedeny a jaká bude odezva. Měl by být používán především zdravý rozum a „ne slepě přebírat zahraniční modely“ jak tvrdí jeden z respondentů.

10. Kategorie: Transformační cíle

Kódy: Uplatnění dětí z dětských domovů; Pozvolný proces; Snížení počtu dětí; Snížení izolace dětí; Síťování odborníků; Dostatek finančních prostředků

Respondent 1: „Měli by se také zamyslet nad uplatněním dětí, když odejdou z domovů. Protože je to jeden z největších problémů, jsou nějaké byty nebo podpora ne ten jeden rok, ale myslím si, že je to málo, že by se to mělo více promyslet.“

Respondent 2: „Aby transformace nebyla neuvážená, rychlá, zbrklá, aby to nemělo špatný dopad na děti a vůbec na zaměstnance.“

Respondent 3: „Jedině snížením počtu dětí ve skupině, je to ale ekonomicky náročné mít umístěno v tak velkém domě jen třeba dvacet dětí.“

Respondent 4: „Že by nebyly od všeho izolovány, měly by přehled o věcech, kde se co děje, kde se co zařizuje, kde si mohou vyřídit své osobní věci, lékaře i možná lepší finanční vyspělost. Větší dostupnost pracovního místa.“

Respondent 5: „Výměna názorů, setkání všech lidí, fórum, ze kterého by vyplynuly problémy, které by se dále řešily. Takové síťování. Nesmí to být vedeno příkazem shora, ale skutečnými potřebami klientů.“

Respondent 6: „*Asi velké finanční dotace. Dostatečné zajištění ze strany státu. Finančně podpořit změny, pracovníky, asistenční služby, nové pozice, komunikační síť.*“

Dle respondentů jsou transformační cíle vedeny ve smyslu snižování počtu dětí v dětských domovech, jejich větší uplatnění v životě a smysluplné budoucnosti, větší začlenění do společnosti a společenského dění. Důležitým pojítkem je vytvoření komunikační sítě, která by děti vedla a podporovala formou poradenských služeb a jejich vzájemná spolupráce. Pokud však transformace bude probíhat, musí to být proces, který je přizpůsoben zařízení a má pozvolný charakter s co největším důrazem kladeným na podporu svých klientů. Ke každému kroku je však důležité a potřebné vytvořit podmínky a kromě jiného, i finanční dispozice, které tyto změny umožní. Bez finančních dotací se neobejdou ani nové služby, které by byly k dispozici dětem z dětských domovů v průběhu ústavní péče i po jejím ukončení a odchodu dítěte do samostatného života. Cíle respondentů se relativně shodují s cíli, které si stanovila vláda pro potřeby zkvalitnění péče o děti umístěné v ústavní výchově.

11. Kategorie: Přínosy transformace

Kódy: Zmenšení skupiny; Odborná pomoc; Finanční úspora; Individuální práce s jedincem; Práce v prospěch dětí; Zlepšení podmínek

Respondent 1: „*Když budou menší skupinky, tak to bude fungovat jako v rodině, děti budou muset pomáhat, uklízet, vařit a fungovat jako v normální rodině.*“

Respondent 2: „*Je určitě dobré, aby mi pomáhali odborníci, toto by mi při mé práci moc pomohlo. My musíme za odborníky dojíždět. Kdyby mi někdo pomáhal intenzivně a byl mi blíž, tak by to bylo jen ku prospěchu věci.*“

Respondent 3: „*Možná peníze, ale na druhou stranu myslím si, že finančně by to bylo méně náročné než klasické dětské domovy, tak rozhodně byt nestojí tolik jako zrenovování nebo postavení domova. S tím souvisí i vytápění, personál.*“

Respondent 4: „*...vychovatel by měl více času, více individuální podmínky pro jedince.*“

Respondent 5: „*Ideál je pracovat v této oblasti tak, že lidé pracující v ústavní výchově by mohli dělat svou práci kvalitně a podle svých představ a standardů, které jsou nastaveny,*

to znamená, že při počtu dětí, které mají v rodinkách ani dnes nemohou dělat práci tak jak by chtěli, jak by se požadovalo.“

Respondent 6: *„...zlepšit podmínky na žití, každé dítě má nárok i ty naše děti s velkým zdravotním postižením mají nárok na to, co jim Ústava říká a vždy se má co zlepšovat.*“

Další kategorie se věnuje přínosům, které by měla transformace přinést pro zařízení. Respondenti zde reagovali na pozitivní změny v daném zařízení. Podstatnou změnou by bylo prvořadě snížení počtu dětí v dětském domově formou pozvolného odchodu dětí do života a tím pádem ponechání počtu skupin, ale snížení počtu dětí v jednotlivých skupinách. Tím způsobem vznikne více prostoru na individuální přístup ke každému jedinci, jeho větší podporu a pomoc v rozvoji hlavně pro děti se zdravotním znevýhodněním, které potřebují více podpory a individuální péče. V praxi se však přímo úměrně se snižováním počtu dětí snižuje i počet fungujících rodinných skupin, v konečné fázi to zase není šťastné řešení a prostoru pro individuální podporu je zde stále nedostatečné množství. Při posuzování kvality a přínosů změn je důležité přistupovat individuálně a ne z pozice hromadné strukturální změny všech zařízení. To by nemuselo přinést žádané pozitivní přínosy, ba spíše zkomplikovat situaci dětem s již tak složitým životním příběhem.

12. Kategorie: Rizika transformace

Kódy: Přesun pro zdravotně znevýhodněné děti; Riziko přesunu; Přijetí dětí společností; Zásadní změna; Řádná příprava; Zdravotní znevýhodnění

Respondent 1: *„Děti s postižením to budou mít mnohem těžší, jak vychovatelé, tak ty děti.“*

Respondent 2: *„Pro handicapované děti, které tady máme a mohou se tady volně pohybovat, nehrozí jim tady žádné nebezpečí a myslím, že je to tady ideální. Ve městě by to byl problém.“*

Respondent 3: *„...okolí, aby ty rodinky v bytě přijalo, aby to pochopila veřejnost. Děti jsou problémové a společnost to nechce přijat.“*

Respondent 4: *„Z mého názoru spíše rizikem, nemusí se to podařit, je to změna, pro ně (děti) zásadní změna, která nemusí vyjít, může to na ně působit negativně, pro ně jsou důležité zásady zázemí.“*

Respondent 5: *„Pokud není dělána dobře a na pevných základech, tak určitě rizikem. Dítě není pokusný králík a takové experimenty se nám mohou vymstít. Obávám se, že později můžeme bojovat s problémy, které jsme si sami vytvořili.“*

Respondent 6: *„Když opomeneme výjimky a to velké sourozenecké skupiny, děti s velkým zdravotním postižením, kombinovaným postižením. Pokud jsou děti intaktní, tak bych to uvítala. Pojďme se skupinkou do města, pojďme do domečku, to je v pořádku.“*

Ve shodě všichni dotazovaní odpověděli, že rizikem mohou být komplikace týkající se zdravotního stavu dětí. Pro tyto děti by byla jakákoliv změna narušením. Byl by komplikovaný samotný přesun i následný pobyt ve městě. Děti umístěné v dětských domovech mají často nějaké psychické onemocnění (poruchu autistického spektra, různé stupně sníženého intelektu). Děti s těžkou mentální retardací bývají v těchto zařízeních umístěny z důvodu sourozenecké vazby a z psychologického hlediska není rozdělení sourozenců doporučováno. U těchto dětí dle psychologických vyšetření není doporučováno rozdělení sourozenců. V jiných případech by mohly vznikat problémy s prostředím, v němž se budou děti pohybovat. Hrozí riziko vyloučení těchto dětí z kolektivu i z kolektivu intaktní společnosti. Je potřeba nalézt vhodné řešení i pro mnohačetné sourozenecké skupiny, které jsou umístěny v domově a jejich rozdělení také není doporučováno z hlediska vytvořené široké vazby na sebe vzájemně. Všechny tyto atributy je potřeba důkladně zvážit a promyslet před každým rozhodováním týkajícím se transformace stávajícího systému.

13. Kategorie: Úskalí dětských domovů

Kódy: Počet dětí; Přejícné opatření; Nedostatek citové vazby; Příprava do samostatného života; Složitost práce; Hlavička ústavní péče

Respondent 1: *„Největším úskalím je počet dětí.“*

Respondent 2: *„My vlastně jen čekáme, až jim rodiče vytvoří takové prostředí, aby se mohly vrátit a bojím se, že za ty roky to, co se tady vybudovalo, aby se to nezničilo.“*

Respondent 3: *„Nenavážou citový vztah k jedné osobě, tety se střídají a mohou být i věkově vzdálené, nedostatečný empatický vztah. Momentálně jsou dobře materiálně zabezpečeny než mnohdy v klasické rodině, jen chybí citová vazba“*

Respondent 4: „Spolupráce s rodinami je horší, to v rámci sociálních pracovníků by se mělo zkvalitnit, péče rodiny a děti co jsou u nás. Spíše děti učit více samostatnému životu než připravovat na návrat do rodiny, která nebývá pro ně správně inspirující.“

Respondent 5: „Dle mého názoru je cesta hledání způsobu, jak dětem pomoci, ale protože každé dítě potřebuje svůj specifický přístup, tak je to složitá práce, časově náročná a bohužel si myslím, že je tu prostor pro to, aby převážily různé tlaky, které má k dispozici moc a politika.“

Respondent 6: „U nás máme děti z devadesáti procent se zdravotním postižením. Mě jen mrzí, že se stále řeší ústavní péče u nás. U nás mají ideální podmínky pro život, materiální zajištění, profesionalita všech zaměstnanců, ochota pracovat ve svém volnu. Empatie zaměstnanců, špičková péče, radost z povolání. Jen máme hlavičku ústavní péče, což je špatně, jsou to naše děti.“

V postojích k úskalí dětských domovů se respondenti názorově rozcházejí. Dětské domovy ve své podstatě však za hrozbu nepovažují. Důvodem umístění dětí je ve většině případů špatné rodinné zázemí po úmrtí rodičů, nařízené odnětí svobody rodičům, alkoholismus, týrání či zneužívání dětí, v některých případech rizikové chování dětí, záškoláctví, útěky z domovů. V zařízení pro výkon ústavní výchovy jsou děti zajištěny materiálně a je jim poskytnuta odborná pomoc ze stran specialistů dle individuálních potřeb jednotlivců. Ovšem je složité udržet dostatečnou citovou vazbu ke střídajícím se vychovatelům a dalším lidem pečujícím o tyto děti. Dětský domov se snaží své děti připravit na samostatný život v maximální míře svých možností. Pokud se to týká dětí s mentálním postižením, snaží se zařízení po ukončení ústavní výchovy najít dětem takové zařízení, které by co nejvíce vyhovovalo potřebám těchto dětí. Pokud dětský domov opouští zdravé děti, snaží se zařízení maximálně respektovat postoje a názory dětí ve snaze pomoci jim nalézt nejvhodnější alternativu pro zajištění bydlení a vyhledání pracovní místa. Dítěti je poskytnuta materiální i finanční podpora. Z historického hlediska dětské domovy nepracovaly vždy tak, jak by měly. Neměly dobrou pověst ani vyhovující podmínky pro péči o děti. To vše se však změnilo a dětské domovy mají vysokou úroveň v podobě profesionálního personálu a péče, která je dětem poskytována. Je to poslední možnost pomoci dětem ve svízelné životní situaci, kde je však o děti postaráno patřičným způsobem za podpory řady pracovníků a odborníků. Zařízení poskytuje řadu služeb, které vycházejí maximálně vstříc každému dítěti ať už formou využití volnočasových aktivit nebo formou plnění individuálních potřeb a přání svých dětí.

14. Kategorie: Budoucnost dětských domovů

Kódy: Zavírání dětských domovů; Mají své místo ve společnosti; Přetrvání dětských domovů; Ústup; Rovnoprávné postavení dětských domovů; Politika

Respondent 1: „Myslím si, že domovů bude čím dál méně, budou se zavírat. Děti v dětských domovech bude čím dál méně, budou se snažit je udržet co nejdéle v rodině, až už nebude zbylí a nebude jiná možnost.“

Respondent 2: „Budou mít pořád své místo. Budou rodiny, které budou potřebovat jen malou chvíli, než se vrátí zpátky do normálu a až budou mít vytvořené podmínky, tak se děti vrátí do rodiny. Měly by mít místo v naší společnosti.“

Respondent 3: „Myslím si, že dětské domovy přetrvají, ať už v jakékoliv podobě, protože máme děti takové, které nebudou vhodné ani do pěstounské péče, ani do adopce a někdo se o ně bude muset postarat.“

Respondent 4: „Myslím, že jsou na ústupu, že se bude směřovat spíše více k pěstounské péči a transformaci. Nebo místo dětských domovů vzniknou ústavy určené pro postižené děti nebo centra, kde by mohlo být vytvářeno pro rodiče s dětmi nějaké internátní zařízení, k odpočinkové službě.“

Respondent 5: „Nevím jak to dopadne, ale přála bych si, aby ten systém a síť zařízení se skládala z rovnoprávných členů nebo institucí a jejich cílem by byla pomoc dětem z ohrožených rodin, to znamená rovnoprávné postavení dětských domovů, pěstounů, dalších zařízení. Aby se dítě dle individuálních potřeb posouvalo dopředu, aby nevznikl dojem, že nejhorší v České republice jsou dětské domovy a vychovatelky.“

Respondent 6: „Tak bude taková budoucnost, jaká bude politika, my toho moc nezmůžeme.“

V této otázce byly respondenti dotazováni na individuální názory na to, jakou budoucnost vidí v dětských domovech z hlediska situace předtrasformačních změn stávajícího systému. Názory nejsou zcela jednotné. Dotazovaní se rozdělují do dvou kategorií. Jedna hovoří a zrušení stávajících institucí jako takových a vzniku nových, které pečují o zdravotně znevýhodněné děti, jimž nemůže vlastní rodina zajistit kvalitní péči, kterou by potřebovaly. V druhé kategorii hovoří respondenti o přetrvání stávajícího systému a o tom, že by „měly mít místo v naší společnosti místo“. Máme fungující systém, který si již prošel řadou změn.

Pokud je fungující, zkušený a dostatečně empatický personál, může dětem vytvořit maximální podmínky pro jejich zdravý vývoj. Pokud se ptáme tedy na budoucnost dětských domovů, můžeme poukázat na názor jednoho z respondentů, že: „*bude taková budoucnost, jaká bude politika, my toho moc nezmůžeme*“. Dětské domovy je třeba dál posouvat, modernizovat. V naší však společnosti mají své místo a postavení.

Závěrečná vyjádření

Na závěr rozhovorů měli respondenti prostor pro své závěrečné vyjádření. Někteří tento prostor využili, někteří však ne. Závěrečná slova byla často nabytá emocemi, které podporují daný názor.

Respondent 1: „*Měla by být větší kontrola v rodinách přímo v terénu, ne aby přišli (OSPOD) se podívat na vyhovující prostředí, jestli má kde spát, kde má své věci, oblečení, prostě jestli má všechny potřeby, které má dítě mít a neumístit jen když už opravdu není jiná možnost.*“

Respondent 2: „*Jsem zde sedmnáct let, mými rukami prošlo několik dětí, jsem i babička několikrát, teď se chystám na svatbu bývalému dítěti. Myslím, že se úplně zbytečně dělá z dětského domova strašák, ústav, kde jsou mříže, velký bubák a toto není vůbec pravda. Jezdí za námi praktikanti ze škol a říkají, že je to tady dobré nebo vůbec neví, jak to tady funguje. Máme starosti, v každé rodině jsou starosti, ale někdy jsou taky krásné chvílky a takové pohlázení po duši. Ale bojuju za naše dětské domovy, protože je mám ráda a i děti. Potkávám se s dětmi, které už vyšly od nás, jsou v životě a mají krásné vzpomínky.*“

Respondent 3: „*Závěrem bych chtěla říct, že se mi v poslední době nelíbí politika státu, která tlačí na OSPODy, aby nechávaly děti v rodinách co nejdéle, protože podle toho jak dlouho to dělám, podle toho za jak dlouhou jsou odebrány z rodiny, tak přijdou pozdě a v takovém stavu, že se s nimi dá málo co udělat. Sociální pracovníci sledují rodiny x let, ale až to nejvíce hoří a pod tlakem okolí a školy, tak jednají, to už je ale mnohdy pozdě. Děti nemluví, nemají hygienické návyky, ani sociální. S dětmi v deseti, dvanácti, čtrnácti letech už toho moc nenaděláme. Děti mají takové mezery, že s nimi už mnoho nenaděláme.*“

Respondent 5: „*Jen bych chtěla dodat, že základ je v lidech, kteří pracují s ohroženými dětmi a v našem kolektivu je spousta schopných lidí, nad kterými bych hůl rozhodně nelámala. Jde především o zájem o dítě, pak se ukáže, že je v tom politika, loby, peníze a to dítě*

se tam někde ztrácí a jak jsem již řekla na začátku, neexistuje univerzální návod. Cílem je cesta a hledání správného směru.“

Respondenti chtěli využít daný prostor pro vyjádření svých obav ze systému a jeho činností. V první řadě jde hlavně o děti, na které by měl být brán ohled. Je na zváženu, že se řeší dětské domovy a jejich negativní vliv či dopad na psychiku dítěte, ale bohužel dopad negativního působení činnosti rodičů na vlastní děti a snaha sociálních pracovníků udržet děti v rodinách co nejdéle, zanechá na dítěti daleko hlubší jizvy. Náš systém je dobře fungující, s kvalitním kontrolním orgánem, který dbá o odbornou péči určenou dětem v těžkých životních situacích.

4.4 Doporučení pro dané zařízení z hlediska transformačních cílů

Dle výzkumu vzniklo několik bodů, či doporučení, které by dané zařízení mohlo využít z hlediska transformačních cílů.

Jedním ze zásadních doporučení je snížení počtu dětí ve skupinách pro efektivnější práci s dětmi. Dle věkového rozložení skupiny a zdravotního stavu dětí je doporučováno všeobecně čtyři až pět dětí ve skupině. Tento počet je z hlediska individuálního přístupu k dítěti, časové dotace pro práci s jednotlivcem (podpora ve školní přípravě, rozvoj jeho dovednost a schopností) zcela vyhovující.

Zřízení pozice sociálního pedagoga jako člověka, který by pracoval s dětmi formou psychologické opory, podporoval komunikaci a spolupráci dětí s biologickými rodiči, poradenská činnost pro vychovatele. Příprava starších dětí na svůj samostatný život. Spolupráce s orgánem sociálně právní ochrany dětí, napomáhal k sítování komunikačních strategií s cílem maximální podpory ohroženého dítěte. Další možnosti rozšíření zaměření dle potřeb zařízení: supervize, zajišťování volnočasových aktivit pro děti, komunikace se sponzory.

Externí spolupráce s odbornými pracovníky v oboru psychologie, psychiatrie, logopedie, etopedie a dalších služeb, které vyžaduje dané pracoviště. Jejich pravidelné návštěvy daného zařízení alespoň jednou za měsíc. Poskytnutí odborné pomoci dětem jak s psychickými poruchami chování, tak mentálním omezením. Případné doporučení týkající se speciálních podmínek pro efektivní výchovnou péči pro děti se speciálními potřebami. K tomuto patří úpravy prostředí a zajištění speciálně pedagogických pomůcek.

Zřízení samostatných rodinných jednotek mimo zařízení dětského domova z hlediska názorů respondentů není zcela jednoznačně respondenty podporováno. Z výzkumu není patrné, že by to mělo pozitivní vliv na děti ani z hlediska množství handicapovaných dětí ani z hlediska velkých sourozeneckých skupin, jejichž rozdělení není žádoucí. V dětském domově jsou vytvořeny natolik příznivé podmínky pro péči o děti s hlavně mentálním handicapem či s jinými poruchami, že by přesun byl psychickou zátěží a v konečném důsledku by to přinášelo spíše více negativ.

Za důležité výzkum považuje zlepšit a zefektivnit komunikaci s orgánem sociálně právní ochrany dítěte. A to ve smyslu jejich větší spolupráce se zařízením a také většího prostoru věnovaného dětem v ústavní výchově. Zlepšení komunikace s rodinami dětí umístěných v dětských domov a vytvoření takových podmínek, aby tato spolupráce mohla fungovat. Umožnit komunikaci i se širší rodinou těchto dětí a podnítit jejich zájem o dítě a případnou další spolupráci. Být součástí komunikační sítě, která by pomáhala ohroženým dětem ve vzájemné spolupráci všech složek.

U konkrétního dětského domova není žádoucí konat příliš rychlé a radikální kroky, které by vedly k transformačním změnám z hlediska dětí zde umístěných a jejich zdravotního stavu i širokých rodinných vazeb. Již výše zmiňované změny by mohly pozvolněji podpořit transformační kroky, které by umožnily daleko speciálnější přístup k dítěti jako individualitě. Dětský domov má několikaletou praxi v práci s ohroženými dětmi, prostředí a umístění může být považováno za výhodu. Razantnější kroky dle klíčových pracovníků i dle výsledků zjištěných z výzkumu však doporučovány být nemohou.

Větší státní opora dětem a mládeži po ukončení institucionální péče. O ústavní výchově rozhodl stát formou soudního nařízení, tedy stát by měl určitým způsobem pomoci dítěti i v dlouhodobějším horizontu po ukončení péče. Tedy obec by se měla spolupodílet na podpoře ohrožených dětí a pomoci jim začlenit se do společnosti. Jistým řešením může být sociální bydlení, poskytnutím sociální asistence či jiného průvodce, který dětem a mládeži pomůže v počátečních krocích jejich samostatného života.

V každém případě je třeba rozšíření počtu pracovníků pečujících o děti s cílem zajištění kvalitnější péče a dosažení co nejlepších výsledků. S tím je spojená i odborná kvalita personálu. Důležitým faktorem je zajištění jednoty vychovávajících osob, jednoty místa pro trvalý vztah dítěte ke svému prostředí. Je nutné vytvářet vhodné návyky, nácvik dovedností dítěte s cílem pozitivního působení na všechny složky osobnosti dítěte.

Je tu i otázka výchovného personálu, jeho výběr a odborná příprava a vhodná pracovní motivace. Vychovatel plně nenahradí roli matky či otce, netvoří jeho osud, nemůže plnohodnotně prožívat jeho radosti z úspěchu ani nejhlubší úzkost nad nezdary. Je důležité vytvářet takové podmínky, které by umožnily vychovatelům plně se angažovat a vytvářet tak možnosti pro kvalitní a plnohodnotný výkon péče.

5 SHRNUTÍ

Pokud bychom měli výše uvedené šetření shrnout, je zde patrné, že se žádný respondent nevyjádřil pro razantní odmítnutí transformace. Ovšem zároveň se všichni shodují na tom, že by změna daného systému měla být provedena takovou formou, při níž by se ke každému zařízení přistupovalo individuální cestou a podle jeho potřeb. Již samotná nynější preference pěstounské péče umožňuje nastavení mantinelů pro děti, které jsou upřednostněny pro pěstounskou péči a které pro ni vhodné nejsou. Je otázkou, co se bude dít s dětmi, které vhodné nejsou a jakou vhodnou další alternativu jim nabídne naše společnost. V současnosti tady jsou dětské domovy se svými službami a svou péčí, kterou nabízí dětem ve svízelné životní situaci. Domovy poskytují profesionální péči odborníků, kteří mají mnohaleto praxi v práci s dětmi a vychází vstříc individualitě jedince. Ovšem je na zamyšlenou, jak stát podporuje tuto práci s dětmi. Stav dětí ve skupině je mezi šest až osm dětí, často, jak již tady bylo zmíněno, jsou to děti se zdravotním postižením. Tato péče je velmi složitá a náročná a často nelze vyhovět všem dětem najednou, není to v lidských silách. Ovšem pokud by se snížil počet dětí v jedné skupině, respondenti často uváděli na čtyři až pět dětí a často práce by byla efektivnější a daleko kvalitnější. Pokud hovoříme o přesunu výchovných skupin do samostatných bytových jednotek, musíme brát v úvahu finanční náklady, které vzniknou jako důsledek potřeby odkupu či pronájmu těchto bytů či domů. Také musí být brán zřetel na zdravotní stav jedinců, kterým nemusí vyhovovat pobyt ve městě, menší možnost volnosti pohybu oproti nynějším možnostem velké zahrady, která je ohrazena a zabezpečena. Zanedbatelný není ani vliv okolní intaktní společnosti. Je důležité, jakým způsobem bude na handicapované děti nahlížet. V případě jejich vyloučení společností to může na těchto jedincích zanechat vážné psychické důsledky. Děti přicházejí do dětského domova ve špatném psychickém i fyzickém stavu pod vlivem rodinné situace, která tento stav zapříčinila. Dětský domov je schopen vyvinout hodně úsilí ve snaze napravit tento stav a vytvořit podmínky pro všestranný rozvoj svěřených dětí. Ve výchově jsou důležité mantinely a jednotná činnost všech pracovníků pečujících o tyto děti, avšak s maximálním ohledem na individualitu každého dítěte. Je ovšem velmi důležité hledat příčiny toho, proč děti žijí a jsou udržovány v takových nevyhovujících podmínkách a dětský domov je brán jako nejzazší varianta pro řešení krizových situací v této oblasti. Změna by měla probíhat pozvolnou formou a věnovat svou pozornost konkrétním zařízením a jeho potřebám. Měla by vytvářet takové podmínky, které vyžaduje dané zařízení a ne reflektovat ty, které přináší tlak okolí, politiky či Evropské unie.

ZÁVĚR

Rizika ústavní péče a jejího vlivu na dítě jsou předmětem zkoumání řady odborníků, avšak rizikovost prostředí, ve kterém dítě vyrůstá před odchodem do ústavní péče, může mít na dítě daleko rozsáhlejší a hlubší důsledky. Bohužel se veřejnost často mylně domnívá, že dítě strádá pod vlivem pobytu v dětských domovech. Je to klam, který byl zakořeněný v minulosti, kdy podmínky pro výchovu dětí v ústavní péči byly katastrofální. Nyní se však dětské domovy, troufnu si říci, vyrovnávají fungující rodině. Pokud vzniká problém u dítěte, je řešen s řadou specializovaných odborníků, se kterými probíhá aktivní spolupráce. Tato situace v rodinách často chybí, protože se rodiče stydí za své problémy, za své dítě, problematiku situace a za své selhání ve výchově. V rodině tak vzniká tlak na rodiče dětí, což často způsobuje rozpad rodiny. Je to zbytečné. Děti přicházejí z pěstounské péče (po vystřídání i několika pěstounských rodin), bývají ve velmi špatném psychickém stavu ze svého selhání a s vědomím zklamání ze sebe sama. V těchto případech nás čeká dlouhá práce, při níž se snažíme pomoci dítěti nabýt zpět jeho ztracené sebevědomí, podpořit ho a ukázat mu, že my jsme tady pro něho. Dětské domovy nejsou pro dítě zlem ani žádným strašákem. Často se tam děti mají mnohem lépe než děti v běžné fungující rodině. Tento fakt jim však rodičovský cit nenahradí, to mohou jen rodiče. Děti do dětských domovů přicházejí často se špatnými hygienickými návyky, poruchami řeči, se špatným zdravotním stavem, jsou zanedbané a deprivované. Pokud odcházejí z dětského domova, odcházejí čistí, s vžitými hygienickými návyky, financemi, materiální podporou a mají kam jít, jelikož zařízení dětem připraví cestu, kterou se mají vydat. Je však otázkou, jestli se jí skutečně vydají nebo půjdou svou cestou nebo se vrátí zpět ke svým kořenům.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2008. *Sanace rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-392-5.
2. BITTNER, Petr, Jana HAVIGEROVÁ, Ivana JANIŠOVÁ, Hana LANGHARSOVÁ, 2007. *Děti z ústavů! Právní a psychologické dopady ústavní výchovy z pohledu ochrany rodiny a nejlepšího zájmu dítěte*. Liga lidských práv: Arton. ISBN 978-80-903473-4-2.
3. GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
4. HAVLÍK, Radomír, Jaroslav KOŤA, 2002. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-635-7.
5. HELUS, Zdeněk, 2007. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1168-3.
6. HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-040-2.
7. LANGMEIER, Josef, Zdeněk MATĚJČEK, 2011. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1983-5.
8. MAŇÁK, Josef, Vlastimil ŠVEC, 2004. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-078-6.
9. MATOUŠEK, Oldřich, 1999. *Ústavní péče*. Praha: SLON. ISBN 80-85850-76-1.
10. MATOUŠEK, Oldřich, 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-5428.
11. MATOUŠEK, Oldřich, Andrea KROFTOVÁ, 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-771-X.
12. MATOUŠEK, Oldřich, 2007. *Děti mezi ústavní výchovou a rodinou. Sborník ke konferenci konané 8. a 9. 11. 2007*. Praha: Národní vzdělávací fond, o.p.s. a Člověk hledá člověka, o. s.
13. MATOUŠEK, Oldřich, 2010. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-739-8.
14. PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.

15. RIEGER, Zdeněk, 2009. *Návrat k rodině a domů*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-544-8.
16. STANĚK, Miloš, 2008. *Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice*. Praha: Median. ISBN 978-80-902847-0-8.
17. SYCHROVÁ, Adriana, 2014. *Ústavní péče v resocializačním kontextu*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-756-8.
18. SYCHROVÁ, Adriana, 2015. *Pedagogické aspekty náhradní rodinné péče*. Pardubice: Univerzita Pardubice. ISBN 978-80-7395-955-5.
19. ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

Strategické dokumenty:

20. MPSV. *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období let 2009-2011* [online]. 2009 [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: http://www.ospod.cz/e_download.php?file=data/editor/43cs_1.pdf&original=Narodni_akcni_plan.pdf.
21. MPSV. *Národní strategie ochrany práv dětí na léta 2012 – 2018* [online]. 2012 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/14309/NSOPD.pdf>
22. MPSV. *Akční plán k naplnění Národní strategie ochrany práv dětí* [online]. 2012 [cit. 2016-11-23]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/14311/APN_NSOPD_2012-2015.pdf
23. VÝBOR OSN PRO PRÁVA DĚTÍ, *Závěrečná doporučení Výboru OSN pro práva dítěte: Česká republika* [online]. 2003 [cit. 2017-4-13]. Dostupné z: <https://www.unicef.cz/aktualne/82292-umluva-o-pravech-ditete>
24. OSN. *Úmluva o právech dítěte*. 1989 [cit. 2017-1-30]. Dostupné z: <http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-o-pravech-ditete.pdf>

Zákony:

25. Česko, zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, In: Sbírká zákonů České republiky, 1999, částka 111/1999.

26. Česko, zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 Občanský zákoník, In: Sbíрка zákonů České republiky, 2012, částka 33/2012.
27. Česko, zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 Zákon o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, In: Sbíрка zákonů České republiky, 2002, částka 48/2002.

Časopisy, internetové zdroje:

28. SOCIÁLNÍ PRÁCE. *Transformace systému péče o ohrožené děti a rodiny*. 2015 [cit. 2017-2-7]. Dostupné z:
http://www.socialniprace.cz/soubory/sp1_suplement_2015_web-150630103628.pdf
29. Transformace péče o ohrožené děti a mládež. Základní informace [online]. Kraj pro rodinu, ©2015. [cit. 4.13.2017]. Dostupné z: <http://www.krajprorodinu.cz/o-projektu/zakladni-informace>
30. Transformace péče o ohrožené děti a mládež. Zařízení pro ohrožené děti se budou v kraji zásadně měnit, plány jsou hotové. [online]. Kraj pro rodinu, ©2015. Poslední změna 27. 4. 2016 [cit. 4.13.2017].
Dostupné z: <http://krajprorodinu.cz/default/artickle?id=23>
31. Dětský domov, Základní škola a Praktická škola Valašské Klobouky. *Vnitřní řád pro dětský domov*. 2014 [cit. 2017-4-15].
32. Dostupné z: <http://www.ddsmolina.cz/category/vnitri-rad-dd/>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Informace o respondentech

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Přepis rozhovoru

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU

Děkuji za souhlas s uskutečněním rozhovoru s vámi, jen bych se chtěla zeptat, jestli souhlasíte s nahráváním našeho rozhovoru, záznam bude samozřejmě použit pouze jako studijní materiál, který mi pomůže se zpracováváním mé bakalářské práce.

Má práce bude věnovaná problematice transformace dětských domovů, rozhovor je prováděn pouze s vychovateli a je založena na postojích klíčových pracovníků k problematice transformace a na tom, do jaké míry jsou informovaní o této problematice. Samozřejmě mě zajímá zcela konkrétně váš názor.

Na začátek bych se chtěla zeptat na pár základních informací o vás:

Věk: 28

Délka praxe: 6,5 let

Dosažené vzdělání: Bakalářské

Je váš dětský domov součástí transformace?

„V současnosti není.“

Slyšel jste o myšlenkách transformace dětských domovů v České republice a dokážete popsat podstatu změny?

„Slyšel, ale nedokážu specifikovat.“ Víte, jaká je podstata? „Ano. Podstata je snížení počtu dětí v DD o 50%, práce v terénu, ale jestli to bude fungovat, tak ukáže čas. Pracujeme s dětmi, jejich rodiči a víme, že je s nimi těžká práce nebo i veškerý kontakt. Dále se má změnit to, že péče o ohrožené děti se dělí do několika rezortů, měly by se spojit a vznikl by nějaký základ, jak se chovat k ohroženým dětem, jak s nimi pracovat a dále by je chtěli přemístit do částí města, do centra, kde by fungovali jako rodina. Do bytových jednotek. Nejlepší myšlenka je snížení počtu dětí v rodinkách v DD. Myslím si, že 4 až 5 dětí je optimální. 7-8 dětí je velmi těžké s nimi pracovat a hledat individuální cesty k dětem je obtížné.“

Jakým způsobem probíhá transformace dětských domovů v České republice?

„Myslím, že DD se zapojily již, myslím, že v Pardubickém kraji a myslím, že je na tom nejlepší to, že problémy řeší vychovatelé, nebo ti lidé, kteří pracují s dětmi. Psali, že zde snižují počty dětí a funguje to jako v běžné rodině.“

Jaký je váš názor na transformaci?

„Různý, jak na co... S tím, z hlediska spolupráce s rodinou, a že bychom měli jít do terénu, tak si myslím, že to příliš nepůjde. Ale co se týká spojení rezortů, tak je to dobrá věc a měli by se také zamyslet nad uplatněním dětí, když odejdou z domovů. Protože je to jeden z největších problémů, jsou nějaké byty nebo podpora na ten jeden rok, ale myslím, si, že je to málo, že by se to mělo více promyslet.“

Co si myslíte, že je příčinou potřeby transformace dětských domovů?

„Tento problém se dlouho neřešil a jsou tam zastaralé věci a hlavně co nejvíce snížit počty dětí a nechávat děti co nejvíce v rodinách. Příčin bude jistě mnohem víc, ale teď vám neřeknu.“

V čem vidíte nedostatky a co by se transformací mohlo změnit?

*„Nedostatek vidím v uplatnění. Po odchodu nemají kam jít, další problém je spolupráce s rodinou. Rodina příliš nespolupracuje.“ **A mohla by to transformace změnit?** „Tak teoreticky by měla, ale co bude prakticky, tak to nevím.“*

Je transformace přínosem pro děti nebo spíše rizikem?

„V čem bude určitě přínosem, když budou menší skupinky, tak to bude fungovat jako v rodině, děti budou muset pomáhat, uklízet, vařit a fungovat jako v normální rodině, to si myslím, že bude velkým přínosem. A riziko? Možná pro děti s např. nějakým znevýhodněním to může být riziko? Ano to určitě. Ti s postižením to budou mít mnohem těžší, jak vychovatel, tak ty děti. Hlavně v centrech města. Např. procházka s těmito dětmi bude náročná. Ale naopak zdravé děti by mohly mít více nadsoh volnočasové aktivity ať už kroužky a tak dále, budou tam blíž, dále může být problém ve velkých partách, které se vyskytují ve městech, drogy, alkohol, diskotéky, které mohou negativně ovlivnit dítě.“

Snížení kapacity dětí v dětských domovech

Co si myslíte o snižování počtu dětí ve skupinách, potažmo v dětských domovech?

„Velice dobré, ale ve skupince. Dříve, když bylo 12-14 dětí, to si nedokážu ani představit, v dnešní době. Optimální počet 5-6 dětí ve skupině, aby se jim vychovatel mohl plně věnovat, ale záleží na věku, postižení.“

Kolik máte dětí momentálně ve skupině v dětském domově? „5“

Jaká je věkové rozmezí dětí umístěných ve vašem dětském domově? „18let, od 3 do 21“

Jaký je poměr dětí se zdravotním znevýhodněním a bez něj?

„2 ku 3, tedy dva s handicapem“

Jakým způsobem byste upravila počet dětí ve skupině?

„5-6 dětí popřípadě s asistencí u dětí se speciálními potřebami“

Jaký vliv by měla úprava počtu dětí pro zaměstnance dětského domova?

„Obrovský vliv na zaměstnance, když nebudou děti, nebudou vychovatelé, potažmo se budou snažit je zapojit jinak v jiných zařízeních. Ale určitě to bude mít velký vliv.“

Myslíte si, že se bude propouštět?

„Propouštět určitě, čím méně dětí, tím méně vychovatelů.“

Zvyšování kvality výchovného prostředí, ve kterém děti vyrůstají

Vyhovuje vám situovanost prostředí, ve kterém je umístěn váš dětský domov?

„Nevyhovuje, mě osobně ano, ale myslím si, že pro děti nevyhovuje.“ **V jakém smyslu?**

„Myslím si, že je tady málo volnočasových aktivit, když chtějí jít do města na vycházku, tak musí jít po cestě, což je velmi nebezpečné, což se myslím, že to není dobře.“

Jaký názor máte na přesun jednotlivých výchovných jednotek mimo zařízení dětský domov například do centra města?

„Záleží na skupině. Pokud jsou děti se speciálními potřebami, tak to pro ně dobré nebude, ale pokud to budou zdravé děti, které chodí na základní školu, tak to může mít pro ně výhodu. Najdou si lépe záliby, kroužky, kamarády, ale samozřejmě to může mít i negativní vlivy jako alkohol, drogy, které se v centrech města vyskytují.“

Jaké by to mělo pozitiva a negativa?

Negativa? „Hodně aut, nebezpečí, nepustí dítě ven, dokud nebudete mít jistotu, že to zvládne. Dále v rušném centru jezdí mnoho aut, je hluk.“

Vhodné prostředí pro zdravotně znevýhodněné? „*Určitě nevýhoda. “ A prostředí, kde jsou teď? “* „*To je pro ně daleko lepší a pro tyto děti je lepší prostředí než v centru města. “*

Jakým způsobem by tento přesun pomohl k větší samostatnosti dětí po ukončení ústavní výchovy?

„*Děti by mohly jezdit dopravou, cestovat, naučily by se nakupovat. Naučily by si zařídit osobní věci, ale záleží na mentálních schopnostech dětí. “*

Kolik dětí by měla tato nově vzniklá skupina mít, aby práce byla maximálně efektivní a vedla k větší samostatnosti dětí v běžném životě po ukončení ústavní péče?

„*4-5 dětí, max. 6, aby práce byla efektivní. “*

Jaký věkový rozptyl?

„*3 maximálně 5let, spíše pro větší děti, od 11 let a více. “*

Jak by tato skupina měla vypadat? Kdo by tam pracoval?

„*Pracoval by tam jeden člověk, který by se střídal na směny, a byla by skupina max 5 dětí a chovaly by se jako v normální rodině, vařily by, uklízely, nakupovaly, chodily k lékaři, všechno by řešila skupinka spolu a také i veškeré problémy. Večer by přišla nějaká teta noční nebo člověk, který by je hlídal v noci. Měly by mít stanovený program, rozdělení úkolů, kdo bude nakupovat, uklízet, a tak dále. “*

Jaké opatření by bylo spojeno s přesunem?

„*Finance by byly spojeny s přesunem, jelikož by se musely koupit prostory, byty. To by byl největší problém. “*

Vytvoření nové sítě služeb

Jak hodnotíte služby, které poskytuje dětský domov pro ohrožené děti, které jsou doted' nastaveny? Negativně, pozitivně? Proč?

„*“Tak služby jsou nastaveny dobře, pozitivně. Služby jsou volnočasové aktivity, navštěvujeme horolezeckou stěnu, jezdíme do Galaxie, jezdíme se koupat do aquaparku či na různé koupaliště, jezdíme na koních, do Environmentálního centra. Dále poskytujeme zdravotní péči, kdy naše zdravotní teta chodí s dětmi k lékaři i odborníkům. Dále navštěvujeme dům*

děti a mládeže, kde je k dispozici řada kroužků, které rádi zprostředkujeme. Je zájem? Zatím zájem velký není. Hodnotím velmi pozitivně, myslím, že je jich dostatek.“

Chybí vám pozice či služby vhodné pro efektivnější výchovnou práci s dětmi?

„Mohla by tu být přímo zdravotnice, nějaký etoped, dále určitě pozice pro práci s rodinou toho dítěte.“

Jakým způsobem by se daly využít služby terénní či ambulantní péče ve vašem dětském domově pro větší podporu ohrožených rodin?

„Jako již zmiňované navštěvovali by rodiny a řešily problémy v rodině, ale jak by to bylo efektivní, to nevím.“

Jakým způsobem by se dala tato práce ještě zintenzivnit a podpořit tak větší návratnost dětí ke své rodině?

„Je třeba s nimi více spolupracovat s rodinou, u nich a pomoci jim řešit problémy, ale to občas nejde. Špatně se s nimi komunikuje, spolupracuje. Lžou. Ale určitě by se to mělo zkusit, u některých rodin by to fungovalo.“

Vytvoření komunikační strategie

Jak probíhá nyní výměna informací dětského domova s ostatními institucemi?

„Tak komunikujeme pořád se všema, komunikace probíhá buď telefonicky, osobně, emailem, ale většinou telefonicky, je to o domluvě, ale většinou je to dobrá spolupráce.“

Jak probíhá spolupráce s OSPOD, kde jsou nedostatky? Proč?

„Myslím, že probíhá výborně. Probíhá prostřednictvím naší sociální pracovnice, spolupracují s dětma, vždycky jim dovezou nějaký malý dárek, zeptají se jak se mají a snaží se spolupracovat s rodinou, s dítětem a s námi.“ **Nedostatky?** *„Ted' nedostatek nevím.“*

Jak probíhá spolupráce dětského domova a rodin dětí umístěných v ústavní péči?

„Přes sociální pracovníci, která komunikuje s rodinou, řeší problémy telefonicky nebo dopisem. A z pozice vychovatele jak pracujete? Já osobně s rodinami příliš nespolupracuji, spíše přes naši sociální pracovníci, ale občas mám dítě, které volá přímo sestře a tu mi dá k telefonu a s tou spolupracuji, vždycky se zeptá, jestli je hodný, co dělá a tak.“

Máte představu, jak by se dala tato spolupráce rodiny dítěte umístěného v dětském domově a dětského domova ještě zintenzívnit a zkvalitnit?

„Myslím si, že by se to dalo, kdyby se udělalo nějaké sezení, i s panem ředitelem a dalšími lidmi, řešili bychom problémy, které mají největší, co by se chtěli zeptat.“ **Měly by zájem rodiče?** *„Myslím si, že by měli zájem, ale všichni určitě ne. Poznali by se mezi sebou i s ostatními rodiči, zjistili problémy jaké mají ti druzí. Promluvili by si s panem ředitelem, sociální pracovníci, či vychovateli. Řešili by se tam jejich problémy.“* **Možná by pomohlo i menší skupinky, bylo by více prostoru pro práci s rodinou...** *„To určitě, záleží to na počtu dětí.“*

Bezpečný přechod

Jaké aktivity by bylo třeba vynaložit ve vašem zařízení?

„Zmenšení počtu dětí v bytě, to hlavně.“

Jaká jsou největší úskalí ústavní péče? Jak by je mohla transformace systému napravit?

„Největší úskalí je počet dětí, i to umístění dětského domova může být úskalí. Nevyhovující prostředí.“

Jakou budoucnost vidíte v těchto zařízeních?

„Myslím si, že domovů bude čím dál méně, budou se zavírat. Děti v dětských domovech bude čím-dál méně, budou se snažit je udržet co nejdéle v rodině, až už nebude zbytí a nebude jiná možnost. Myslím si, že to dobře není. Měla by být větší kontrola v rodinách přímo v terénu, ne aby přišly se podívat na vyhovující prostředí, jestli má kde spát, kde má své věci, oblečení, prostě jestli má všechny potřeby které má dítě mít a neumist'ovat jen když už opravdu není jiná možnost.“

Chtěla byste mi ještě něco říci o této problematice závěrem?

„Ne děkuji, vše již bylo řečeno.“

Děkuji za váš čas.

